

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

Sociální kompetence v procesu vzdělávání dospělých

Bakalářská práce

Autor: Klára Kocmanová

Vedoucí práce: PhDr. Drahomíra Oudová

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma „Sociální kompetence v procesu vzdělávání dospělých“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použité literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s tím neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

.....

Klára Kocmanová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Drahomíře Oudové za odborné vedení, podnětné rady a motivaci k psaní práce. Mé díky patří též rodině a studentům, kteří se podíleli na výzkumném šetření.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Sociální kompetence v procesu vzdělávání dospělých“ je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se zabývá analýzou odborné literatury, která je zaměřena na vymezení sociální kompetence, související pojmy se sociální kompetencí. Praktická část je zaměřena na analýzu a porovnávání sociální kompetence u vysokoškolských studentů humanitního a technického zaměření. Cílem práce je zjistit, zda existují rozdíly mezi studenty s rozdílným studijním zaměřením. Pomocí šetření jsem dospěla k závěru, že sociální kompetence se u studentů humanitního a technického zaměření výrazně liší pouze v emocionální expresivitě a emocionální kontrole. Ukázalo se, že studenti technického zaměření mají nižší úroveň emocionální inteligence než studenti zaměření humanitního

Klíčová slova: Vzdělávání, sociální inteligence, sociální dovednost, sociální kompetence, sociální vnímavost, sociální vyjadřování, sociální kontrola, emoční vnímavost, emoční vyjadřování, emoční kontrola

Abstract

This thesis entitled "Social competence in the process of adult education. It is divided into two parts. In the theoretical part deals with the analysis of the literature, which is focused on defining social skills, concepts related to social competence. The practical part is focused on the analysis and comparison of social skills in university students in humanities and technical focus. The aim of this study to determine whether there are differences between students with different focus. Using the investigation I came to the conclusion that the social competence of students differ significantly only in emotional expressiveness and emotional control. It appeared, therefore, that students technically focused have lower level of emotional intelligence than students in humanities focus.

Keywords: Education, social intelligence, social skills, social skills, social perception, social expression, social control, emotional awareness, emotional expression, emotional control

Obsah

1. ÚVOD	1
I. TEORETICKÁ ČÁST	2
2. Časná dospělost	2
3. Klíčové kompetence	3
4. Sociální kompetence.....	3
4.1 Vymezení pojmu sociální kompetence.....	4
4.2 Význam sociální kompetence.....	4
4.2.1 Sociální kompetence v rovině osobnostní	4
4.2.2 Sociální kompetence v rovině interakční.....	6
4.3 Sociální kompetence v psychologii.....	7
4.3.1 Sociální kompetence podle různých autorů.....	7
4.3.2 Sociální kompetence podle V. Smékala	7
4.3.3 Sociální kompetence podle Slaměníka a Výrosta.....	8
4.3.4 Sociální kompetence podle R. Riggia	8
4.4 Bariéry sociální kompetence	9
5. Socializace.....	9
6. Sociální interakce	10
7. Pojmy související se sociální kompetencí	11
Sociální dovednosti	11
Sociální percepce.....	12
Sociální komunikace	13
Konflikty a jejich zvládání	13
Asertivní jednání	14
Zvládání stresu	14
8. Sociální inteligence	15
8.1 Souvislost sociální inteligence a sociální kompetence	15
8.2 Souvislost emocionální inteligence a sociální kompetence.....	16
9. Měření sociální kompetence.....	17
II. PRAKTICKÁ ČÁST	18
10. Cíl výzkumu	18
11. Hypotézy	18

12. Výzkumný soubor	18
13. Použitá metoda	19
Skórování	22
14. Výsledky.....	22
14.1 Rozložení celkového SSI studentů technického oboru.....	23
14.2 Rozložení celkového SSI studentů humanitního oboru.....	24
14.3 Porovnání emocionální exprese (EE) studentů obou oborů studia.....	26
14.4 Porovnání emocionální senzitivity (ES) studentů obou oborů studia.....	27
14.5 Porovnání emocionální kontroly (EC) studentů obou oborů studia	28
14.6 Celková sociální (verbální) inteligence (Total Social) u studentů obou oborů	29
14.7 Celková emocionální (neverbální) inteligence (Total Emotional)	30
15. Shrnutí výsledků.....	32
16. Závěr.....	34
Seznam použité literatury.....	35
Seznam tabulek.....	38
Seznam grafů.....	38
Seznam příloh.....	38

1. ÚVOD

Předmětem mé bakalářské práce je sociální kompetence v procesu vzdělávání dospělých. Sociální kompetenci se dostává čím dál tím větší pozornosti veřejnosti, je i častým předmět současného výzkumu. Vzhledem k tomu, že nežijeme mimo sociální prostor, je nutné ve společnosti ostatních naučit žít. Sociální kompetence je vnímána jako předpoklad pro sociální život. Bakalářské práce je zaměřena na vymezení sociální kompetence z psychologického hlediska, co sociální kompetenci tvoří a možnostmi měření sociální kompetence.

Cílem je porovnat verbální (sociální) a neverbální (emocionální) složky sociální kompetence u vysokoškolských studentů humanitního a technického zaměření.

V Teoretické části práce popisuji období časně dospělosti. Snažím se vymezit pojem sociální kompetence. Zabývám se i pojmy, které se sociální kompetencí souvisí a jaký vliv mají na interakci s ostatními jedinci.

V praktické části práce analyzuji sociální kompetence u vysokoškolských studentů a snažím se o porovnávání rozdílů v sociální kompetenci. Studenti jsou sledováni v oblasti sociální expresivity, sociální kontroly a v oblasti emocionální inteligence, tedy emocionální senzitivity, emocionální expresivity a emocionální kontroly. Cílem je zjistit, zda existují rozdíly v sociální kompetenci mezi studenty s technickým a humanitním zaměřením, a popřípadě tyto rozdíly vysvětlit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2. Časná dospělost

Toto období zde vymezují, protože výzkum, jímž se zabývám v praktické části je právě zaměřen na adolescenty a časně dospělé.

Toto období je přechodnou fází mezi adolescencí a plnou dospělostí. Ve většině odborné literatury je vymezena zhruba od 20. do 25.-30. roku života.

Za jedno z kritérií dospělosti bývá udáváno dosažení osobní zralosti. Člověk je zpravidla považován za zralého, když po dokončení dospívání přejímá plnou osobní a občanskou odpovědnost, začíná být ekonomicky nezávislý a rozvíjí plně své zájmy a ustavuje vztah k partnerovi (Krejčířová, 2006). Jiní psychologové vidí zralost v seberealizaci tzn. rozvoj všech nejlepších osobních potencií.

Zralý člověk by měl splňovat určité vlastnosti, které Krejčířová (2006) shrnuje jako soubor schopností. Mezi tyto schopnosti řadí schopnost vykonat přiměřené množství práce, tzn. odhadnout svojí kapacitu a přesně podle toho si stanovit cíl. Další schopností je navázat a udržet dlouhotrvající přátelství. Krejčířová nezapomíná ani na schopnost sebedůvěry jako předpoklad pro komunikaci a jednání s dalšími lidmi a v neposlední řadě pro vlastní rozvoj. Dalším kritériem, které by měl zralý člověk splňovat je umění přijmout a opětovat cit. Otevřená komunikace a myšlení spolu s jednáním s ostatními jedinci v sociální interakci je neoddelitelnou schopností dospělého člověka. Schopnost na sobě nepřetržitě pracovat a.

Každý jednotlivec je odpovědný sám za sebe, za rozvoj svých kompetencí a schopností, respektive za svůj osobní a kvalifikační růst (Neiermayer, Seyffert, 2005)

Oproti adolescenci je dospělý člověk extrovertní, zná svoje možnosti díky předchozím zkušenostem a díky tomu bývá jeho sebehodnocení daleko objektivnější a přichází daleko větší jistota vlastní identity. Díky tomu je dospělý jedinec daleko ráznější a pevnější ve svých rozhodnutích. V období mladé dospělosti dochází k daleko snadnějšímu navazování vztahů jak přátelských, tak partnerských. Na rozdíl od vztahů partnerských, přátelství uzavřená v tomto období jsou trvalá. V dospělosti obecně již nemá takový vliv biologický vývoj. Jak uvádí Krejčířová (2006) vývoj v tomto období ovlivňují především změny sociální a reakce na ně např. odchod z domova, manželství. Přesto, že v tomto období dochází k přetržení pouta

rodič – „dítě“, měl by tento vztah nadále zůstat kladný. V této životní fázi dochází k osvojování velkého množství nových znalostí a praktických dovedností, jedinec je postaven před řešení zcela nových úkolů.

3. Klíčové kompetence

Sociální kompetence patří mezi kompetence klíčové.

Pojem kompetence jako takové definuje Veteška (2008, s. 27) jako

„Disponibilní schopnost a dovednost vykonávat konkrétní činnost a dosahovat přitom požadovaných cílů.“

Jsou vyjádřením znalostí, schopností, povahových rysů, postojů, dovedností a zkušeností konkrétního člověka a využívají souhrnně jeho schopnosti, osobnostní rysy i získané vědomosti“.

Siegrist (1995) dělí klíčové kompetence podle tří hledisek. Mezi ty to hlediska patří hledisko kognitivní, přístup založený na analýze činností a přístup zaměřený na společnost.

Kompetence tedy mají jak individuální, tak i sociální dimenzi. Dělení kompetencí je nejčastěji na odborné, mechanické, sociální a osobnostní.

Belz a Siegrist (2001, s. 167), kteří zavedli pojem klíčové kompetence, je rozdělili do následující struktury:

Sociální kompetence je schopnost práce v týmu, kooperativnost, komunikativnost a schopnost čelit stresovým a konfliktním situacím. Kompetence ve vztahu k vlastní osobě a nakládání s vlastní hodnotou, schopnost (sebe)reflexe, schopnost se rozvíjet

Kompetence v oblasti metod znamená strukturovat a klasifikovat nové informace, dávat věci souvislostí, vytvořit řešení

4. Sociální kompetence

Člověk nežije mimo sociální prostor. Proto je nutné se učit brát ohled na ostatní lidi, s kterými dochází k interakci v sociální prostředí. Sociální kompetence je schopnost a

dovednost účinně ,schopnost a dovednost účinně, efektivně a kultivovaně spolupracovat a komunikovat ve skupině.

Dále se podílet se na budování pozitivní psychosociální atmosféry a klimatu na pracovišti a ve společnosti, adaptovat se adekvátně na svou pozici a roli ve skupině, pozitivně ovlivňovat kvalitu společné práce. Jeden z aspektů, který určuje rozvinutou osobnost je sociální vyspělost.

Výrost zdůrazňuje kulturní podmíněnost socializace a sociální kompetence. To co je v jedné kultuře vnímáno jako nepřijatelné, může být v jiných kulturách chápáno jako vysoce kompetentní chování. (Výrost, 2002).

Pojem sociální kompetence nemá dané teoretické základy a ani jednoznačnou definici, která by byla globálně přijímána. Jde o současný fenomén, na jehož existenci a vývoj u každého jedince se klade čím dál tím větší důraz. Přesto, že pojem sociální kompetence je běžně používán, jeho výkladů je nesčetně.

4.1 Vymezení pojmu sociální kompetence

Sociální kompetence tedy slouží jako nadřazený pojem pro sociální dovednosti a schopnost je umět v běžném osobním nebo i pracovním životě použít, tak abychom uskutečňovali cíle naše, ale i cíle celospolečenské. Například Riggio (1986) vnímá sociální kompetentnost stejně jako komunikační dovednost. Tu dále dělí do tří skupin: způsobilost přijímání informace, vysílání informací a kontrola nebo regulace komunikace. Tyto dovednosti se používají v oblastech verbální a neverbální.

Sociální kompetence je podle Nakonečného (2000) klíčovým pojmem sociální psychologie spolu s konceptem schopností či inteligence v psychologii osobnosti.

4.2 Význam sociální kompetence

4.2.1 Sociální kompetence v rovině osobnostní

Díky sociálnímu učení se rozvíjejí dovednosti, které pomáhají s rozvojem vnímání obrazu nás samotných a utvářením sebepojetí. Pokud dospějeme do fáze, kdy si budeme

uvědomovat vnitřní základ sebe sama a naší jedinečné individuality, projevujeme tím cílený osobnostní růst.

Sebepojetí částečně vytváří zpětná vazba, kterou dostáváme od ostatních. Hayesová (1998) uvádí, že dochází k rozvoji a kultivaci různých aspektů naší osobnosti právě při hledání místa ve společnosti.

Při prolnutí osobnostní a interakční roviny, dochází ke komplexnějšímu poznání našeho „já“ na základě zpětné vazby, ať už negativní či pozitivní, která přichází z interakce s druhými. Jedincům se pak snáze funguje ve společnosti.

Mezi hlavní pojmy, které tvoří sociální kompetence v rovině jsou sebepojetí, sebeovládání a se pozná sebekritičnost.

Sebepojetí je chápáno jako nadstavbové slovo pro to, co si o nás samotných myslíme, obsahuje v sobě tři složky: sebehodnocení, sebecit a sebezpoznání.

Sebehodnocení je porovnávání svého „já“ se s druhými osobnostmi nebo svými ideály. Pro dosažení dalšího osobnostního růstu je důležité na sobě pracovat. Pokud se člověk hodnotí negativně může to ovlivnit jeho další rozvoj.

Sebecit se skládá s citů a pocitů, které vůči sobě jedinec chová. Jeden z nejdůležitějších sebecitů je sebeúcta, pokud ji nemá, ztrácí vůli žít.

Sebezpoznání jsou poznatky, které jedinec dostává o svých vlastnostech a schopnostech. Toto poznání je důležitým faktorem pro další rozvoj. Své „já“ v sociálním kontextu také získáním nových sociálních rolí.

Sebeovládání je vlastnost, která napomáhá kontrole emocí a afektů. Pokud dojde k poruše sebeovládání může dojít k situacím, které jsou společensky nepřijatelné až neúnosné. Naopak přílišná sebekontrola může vést k neurozám až depresím.

Sebekritičnost je schopnost sebehodnocení na základě úspěchu či neúspěchu, reagování na sebe sama a své vlastní výsledky (Čáp, 1996). Přiměřená kritičnost slouží k aktivizaci jedince a je hnacím motorem pro zvýšení výkonnosti. Naopak nekritičnost sebe sama vede ke špatné adaptaci v určité situaci, protože nedokáže reflektovat své chyby nebo úspěch.

Jeden z dalších pojmů, které se řadí do této kategorie je schopnost *emocionální stability*. Podle Kohoutka (2002) emocionální stabilita představuje celkové ladění, které má vliv na chování jedince. Pokud dochází k časté změně nálad, jedná se o emocionální labilitu. Jedinec s emocionální labilitou nereaguje adekvátně vzhledem k nastalé situaci, vnímání skutečnosti je posunuté. Tento stav jedince ovlivňuje interakci a komunikaci s okolním světem.

4.2.2 Sociální kompetence v rovině interakční

Do této roviny patří sociální dovednosti vedoucí člověka k prosociálnímu chování. To mu umožňuje přijetí společností, které každý jedinec potřebuje. (Křivohlavý, 2002)

Mezi dovednosti patří schopnost komunikace, spolupráce, empatie a schopnost řešení problému či konfliktu.

Schopnost komunikace je hlavním předpokladem pro rozvoj sociální kompetence. Komunikace probíhá ve dvou úrovních a to na úrovni verbální a neverbální. Přitom právě neverbální komunikace vyjadřuje pocity a postoje a je nedílnou složkou komunikace mezi lidmi. Jedinec dosahuje daných cílů v komunikaci, které jsou podle DeVita (2001): vzájemně na sebe reagovat, vytvářet mezi sebou vztahy, posilovat či měnit postoje, naučit se také správně slovně formulovat a interpretovat informace.

Schopnost spolupráce je schopnost nejméně dvou lidí pracovat na určité věci dohromady, tak aby výsledek byl přijatelný a přínosem pro všechny zúčastněné. Jedinci, kteří často spolupracují mají větší motivaci pro společný zájem. Tito jedinci bývají většinou velmi přátelští a důvěřiví. Dokáží komunikovat věcně a otevřeně. Snaží se najít takové řešení, které by vyhovovalo oběma stranám. Tuto snahu neberou jako ústupek, ale naopak snahu o nalezení ideálního řešení. Člověk je nucen dodržet určité předpoklady, aby nehájil pouze své zájmy a naučil se spolupracovat. Křivohlavý (2002). Mezi ně patří nadhled, částečná ztráta egoismu, ochota ke kompromisům a sebereflexe a uznání svých možných chyb. Ve všech situacích není spolupráce možná, ale v určitých situacích je to naopak efektivnější řešení.

Schopnost empatie je schopnost vnímání a vcítění se do pocitů druhého člověka. Empatie pomáhá lépe pochopit potřeby druhé osoby. Jedinec se snaží druhému pomoci zmírnit nepříjemnost právě probíhajícího stavu. Schopnosti empatie se jedinec získává tím, že

se sám vžívá do určité situace a snaží se představit, jak se daný člověk cítí. Pokud člověk schopnost empatie nemá, nemá tak ani potřebu pomáhat ostatním.

Řešení konfliktu je schopnost vyrovnat se s nastalým problémem nebo ho vyřešit. Podle Plamínka (2006) je konflikt nepostradatelnou součástí pro vývoj života. Bezkonfliktní život je stejně nebezpečný jako život s konflikty neřešenými. Konflikty se dělí na intrapersonální a interpersonální. U mezilidských konfliktů je důležité se nenechat strhnout emocemi, ale hledat racionální řešení a dosahovat předem daných cílů. Pasivita či agrese nejsou správným řešením konfliktů. Při řešení konfliktu je nutné, aby obě strany uměly projevit svůj názor a snažily se pochopit protistranu (Plamínek, 2006).

4.3 Sociální kompetence v psychologii

4.3.1 Sociální kompetence podle různých autorů

D. Goleman (1997) konstatuje, že úspěšnost uplatnění se v zaměstnání, ale i celková životní spokojenost není přímo úměrná IQ či školnímu prospěchu. Důležitější jsou v tomto směru emoční a sociální inteligence a sociální dovednosti (social skills), které tvoří sociální kompetenci.

4.3.2 Sociální kompetence podle V. Smékala

Podle Smékala je definicí sociální kompetence „Obratnost a efektivita v jednání s lidmi v sociálním styku, založená na respektu k lidské důstojnosti a vyspělé kultuře vlastní osobnosti“ (Smékal, 1995, s.11). Co se týče obratnosti, ta zahrnuje soubor předpokladů jako například vzbuzování příjemných pocitů, navázání kontaktu s druhou osobou a následná konverzace nebo i redukce stresového napětí. Nejdůležitější však je znalost svého „já“ i druhých a také především znalost sociálního kontextu, ve kterém jednání a propojování s druhými probíhá. Nesmíme také zapomenout na schopnost zpětné vazby, tedy reflexe či sebereflexe. Vedle obratnosti se v definici setkáváme také s pojmem efektivity, kterým Smékal myslí hlavně umět dosahovat plánovaných cílů a také umět identifikovat sociální problém, při jehož řešení vhodně vybrat taktiku. Stejně tak je důležité umět předejít a řešit konflikt či spor. Pokud se do sporu již jedince dostane, nejlepším řešením je ho vyřešit.

*„Normální soužití není v neexistenci konfliktů, ale jejich šťastné vyřešení.“
(Han-Illegewitz)*

Podle Smékala je pro sociální kompetenci důležité zvnitření etických norem.

Pokud člověk není sociálně kompetentní vyskytují se u něj buď určité bariéry, které brání jeho normálnímu rozvoji sociální kompetenci nebo u něho nejsou přítomny dispozice, které jsou nutné pro její optimální rozvoj. (Smékal,1995)

4.3.3 Sociální kompetence podle Slaměníka a Výrosta

Tito autoři uvádějí sociální kompetenci jako kritérium pro efektivní sociální chování, ve smyslu asertivity a sociální akceptace v různých obdobích vývoje jedince (Výrost, Slaměník, 2008).

Na začátku používal Výrost (2002) pojem kompetence ve vývojové psychologii a to pro kritérium popisující završení procesu dospívání v období adolescence. Přívlastek sociální vyjadřuje schopnost vyrovnávání se s pravidly a požadavky sociálního okolí. Tento výklad již dávno nestačí, protože existuje spousta jiných, komplexnější názorů pokud jde o sociální kompetenci. Výrost (2002) vytvořil soubor komponent, které platí pro dnešní výzkum sociálních kompetencí. Mezi tyto komponenty řadí vytváření a udržování vztahů, úspěšné řešení problémů, empatii nebo efektivní komunikaci. Patří mezi ně sebepojetí, identita nebo sebekontrola a další (Komárková, Slaměník, Výrost, 2001)

4.3.4 Sociální kompetence podle R. Riggia

Sociální kompetence podle Riggia (1989) je soubor komunikačních dovedností. Pokud je u jedince vysoká sociální kompetence, měl by ovládat přijímání a vysílání informací a umět komunikaci kontrolovat. Tyto dovednosti uplatňuje jedinec v oblasti verbální, nebo-li sociální a neverbální, nebo-li emocionální oblast, které se dále dělí šest základních sociálních dovedností: sociální expresivita (vyjadřování), sociální senzitivita (vnímavost), sociální kontrola, emocionální expresivita, emocionální senzitivita a emocionální kontrola.

Sociální expresivita je dovednost verbálně se vyjádřit, schopnost upoutat a udržet pozornost. Schopnost konverzaci zahájit a vést.

Sociální senzitivita je zručnost interpretovat verbálně, vhodnost sociálního chování u nás samých i u druhých.

Sociální kontrola je dovednost sebe prezentace a schopnost regulovat verbální projev. Slouží k řízení obsahu komunikace v sociální interakci.

Emocionální expresivita je dovednost neverbálně se vyjadřovat emocionální stavy a postoje a přimět druhé k vyjádření citů.

Emocionální senzitivita je zručnost interpretovat a přijímat neverbální komunikaci a také rozluštit emocionální rozpoložení druhých.

Emocionální kontrola je schopnost regulovat neverbální projevy komunikace, ale také se jedná o schopnost své pocity docela zakrýt. (Riggio, 1989)

4.4 Bariéry sociální kompetence

Bariéry sociální kompetence způsobuje nevhodné výchova nebo přijímání nepřiměřených způsobů mezilidského vnímání i neadekvátní chování v běžných i náročných sociálních situacích (Smékal, 1995). Tyto překážky plynou především z nenaučení se žádoucím postojům v mezilidských situacích. Mezi bariéry se patří intolerance, závist, nedůvěra, hledání chyb u druhých, ale řadí se sem i trvalejší rysy osobnosti např. sebepodceňování, povýšenost, agresivita. Přesto, jak tvrdí Smékal (1995), naučení sociální kompetenci je možné.

5. Socializace

Proces socializace rozvíjí takové vlastnosti a kompetence, které umožňují pozvolnou integraci člověka do určité společnosti (Vágnerová, 2000). Podmínkou socializace je přijetí základních právních a etických norem vybrané společnosti (Hartl, 2004).

Během života v průběhu socializace jedinec vstupuje do různých sociálních vztahů. Seznamuje se s lidmi různých společenství, hledá a nachází své místo mezi nimi, stává se členem různých sociálních skupin, přijímá jejich normy, komunikuje, spolupracuje.

Socializací se utváří sociální kompetence osobnosti, tedy schopnost jednotlivce úspěšně a efektivně řešit aktuální i standardní situace v životě. Jde o souhrn sociálních znalostí, schopností a dovedností.

Helus (2011) zdůrazňuje nezbytnost socializovat se a sociálně se učit v průběhu celého života. Socializace dle Heluse probíhá ve třech fázích.

V *primární fázi* dochází k počátečnímu orientování dítěte v raném věku na ostatní. Zda se u dítěte vyvine základní sociální orientace směrem k lidem (sdílení, nácházení opory, sblížení) záleží na reakci jeho okolí, na uspokojování jeho potřeb. Primární socializace začínám vztahem k matce a postupně se přesouvá na rodinu. V této fázi dochází k zvládnutí postavení v sourozeneckých vztazích, osvojení pohlavích znaků,...

Následující *sekundární socializace* probíhá mimo rodinný prostor. Většinou se tak označuje vstup do mateřské a následně základní školy.

Do poslední *terciární socializace* vstupuje jedinec již jako dospělý. Mezi zásadní milníky řadíme včlenění se do zaměstnání a pracovní vztahů, neformální přátelské vztahy, intimní vazby a zvládání stresových situací a krizí (Helus, 2011).

6. Sociální interakce

Gillnerová (2001) vymezuje sociální interakci jako poznávání druhých lidí i sebe sama v síti sociálních vztahů. Komunikace je podle Gillnerové prostředkem sociální interakce mezi členy společnosti, kteří vzájemně ovlivňují působením vykonávaných činností.

Vztahy, které vznikají v sociální interakci dělí Kelnarová a Matějková (2010) do tří kategorií. Na vztahy osobní, mezilidské a společenské. *Vztahy osobní* umožňují jedinci pozorovat sám sebe, dívat se na sebe očima sociálního partnera. Jedinec si může vytvořit představu, co od něj očekávají ostatní, jak sám chce na ně působit. Vztahy osobní souvisí se s nepojetím a sebekoncepcí. *Ve vztazích mezilidských* jde o vztah jedince k druhému

jedinci. *Vztahy společenské* se definují jako vzájemné vztahy mezi malými a velkými skupinami.

Komunikace v sociální interakci může být verbální, neverbální a činem.

Vztahy se dále ještě dělí na *formální* („já“-nadřazený) a *neformální* („já“-rodina, „já“-vrstevníci).

V sociální interakci jde o sociální komunikaci, často vliv a moc, probíhají zde procesy, může jít o kooperaci nebo sociální konflikt (Hartl, Hartlová, 2004).

Sociální interakce je vzájemné působení jednoho člověka na druhého, je základem socializace člověka. Nedostatky ve vytváření základů pro sociální interakci v dětství se nesnadno odstraňují a vyžadují odborné psychoterapeutické metody a techniky.

Základním typem sociální interakce je interakce ve dvojici. Zásadní význam však pro člověka mají dovednosti potřebné pro kooperaci ve skupině.

Vznik interpersonálních vztahů a začlenění do společnosti jsou ve značné míře ovlivňovány osobnostním, emocionálním a morálním změnami a v neposlední řadě i změnami v tělesné struktuře (Krejčová, 2011).

Zpětná vazba je důležitou složkou sociální interakce. Chování jedince může v druhém jedinci vyvolat reakci, která se stává podnětem pro chování ostatních členů interakce. Při sociální interakci dochází k utváření mezilidských vztahů, jejichž kvalita určuje úroveň sociální interakce. Na základě vyvinuté sociální inteligence dochází ke zlehčení pohybu v mezilidských vztazích.

7. Pojmy související se sociální kompetencí

Sociální dovednosti

Sociální dovednosti jsou úzce spjaty se sociální kompetencí. Sociální kompetence je nadřazená sociálním dovednostem. Sociální dovednosti mají charakter specifických verbálních a neverbálních předpokladů, přináší s sebou vhodné iniciování komunikace a vhodnou odezvu, vyžadují vhodné načasování (Mikuláščík, 2010). Sociální dovednosti sytí sociální kompetenci a jsou nepostradatelné pro její rozvoj.

Podle Komárkové, Slaměníka a Výrosta (2001) jsou sociální dovednosti předpoklady získané učním pro adekvátní sociální interakci a komunikaci.

Gillernová (2012) řadí mezi základní složky sociálních dovedností vzájemně se poznat, mít důvěru, vytvořit příjemnou emoční atmosféru, poskytnout oporu a pomoc, projevit odpovědnost a toleranci. Sociální dovednosti jsou důležité ve všech dlouhodobých mezilidských vztazích.

Argyle (1971, in Nakonečný, 2000) nevnímá rozdíl mezi sociální dovedností a sociální kompetencí a nazývá je dohromady „social skills“. Sociálních dovedností vysvětluje jako obratnost ve vztazích. Jedinec se může naučit hrát na kytaru nebo hrát fotbal stejně jako si může osvojit sociální obratnost. Záleží pouze na snaze a výdrži, protože spousta jedinců má určité předpoklady k rozvoji sociálních dovedností.

Komárková, Slaměník a Výrost (2001) tvrdí, že jen některé ze sociálních dovedností se mohou rozvíjet v průběhu života. Mezi ně řadí komunikační dovednosti, schopnost emocionální senzitivity a exprese nebo schopnost sebereflexe.

Wilding (2010) uvádí, že dobré sociální dovednosti jsou důležité, protože v sobě spojují několik dalších emočních dovedností a úroveň sociální interakce je obecně ukazatelem emoční inteligence. Nedostatek sociálních dovedností může znamenat sklon k úzkosti a depresi. Podle Wilding sociální dovednosti přispívají k úspěšné interakci, komunikaci, zvládnutí stresu a konfliktů. Uvádí, že tyto sociální dovednosti jsou závislé na temperamentu, charakteru a intelektu jedince. (Wilding, 2010)

Sociální percepce

Sociální percepce - vnímání - je základní poznávací proces, aktivita, na které se podílejí zkušenosti člověka sociální percepce je součástí každého vztahu (Urban, 2008). Nejedná se pouze o pasivní přijímání podnětů z okolí, ale o aktivní vytváření vlastního pohledu na věci a osoby kolem. Jedinec do sociální percepce promítá svoji představivost, svoje sociální zkušenosti. Chybou v sociální percepce je např. haló efekt (Urban, 2008). Při nacvičování sociální percepce si zúčastnění uvědomují proces utváření dojmů o druhých (pomocí pozorování). Na základě dojmů pak utvářejí závěry, tj. vnímají členy ve skupině.

Tato zkušenost tvoří podklad pro pozdější komunikaci, může ovlivňovat vztahy i celkovou situaci ve skupině.

Sociální komunikace

Mezilidská komunikace je nepřetržitý, dynamický proces, je to vzájemné propojení lidí pomocí výměny informací, signálů. Po dobu komunikace probíhá ovlivňování druhých mluveným i psaným slovem, gesty, mimikou nebo jinými formami projevu. Vnímání sebe, druhých, světa atd. vyplývá z komunikace. Podle charakteru využívání komunikačních prostředků rozlišujeme verbální a neverbální komunikaci, přičemž neverbální komunikace zpravidla doplňuje komunikaci verbální. Neverbální komunikace plní důležitou úlohu, protože sdělené verbální informace může nahradit, zvýraznit, ale i měnit jejich význam, resp. odporovat jim. Verbálních projevů by měly být doprovázeny gesty, pohyby, dotyky, mimikou atd. Otevřenost a vzájemná akceptace ve skupině může přispět k osobnostnímu růstu zúčastněných, protože komunikace mezi členy skupiny dává možnost dozvědět se něco o sobě, pomáhá získat alternativní způsoby vyjadřování se, dává realističtější obraz o svých možnostech a pomáhá objasnit si problémy.

Konflikty a jejich zvládání

Konflikt je náročná situace, při které dochází ke protichůdných sil. Jde o rozpor, názorový střet, nedorozumění v činnostech, které realizujeme, přičemž do konfliktu se dostávají potřeby, zájmy, cíle, názory, hodnoty. Konflikty umožňují uvědomit si, co nás spojuje, nebo co nás odlišuje.

Intrapersonální (vnitřní) konflikt je střet mezi dvěma kladnými silami (když jsou oba cíle lákavé), mezi dvěma zápornými silami (když vybíráme ze dvou nepříjemných možností) nebo mezi zápornou a kladnou silou (kde jsou obě síly zastoupeny).

Interpersonální (mezilidský) konflikt je nevyhnutelný, je dynamický, mnohvrstevný, sám o sobě není negativním jevem, negativně v něm působí nejistota, strach, agrese apod. Konflikty jsou zdrojem změn, zabraňují stagnaci, stimulují zájem, podněcují k vyřešení problémů, ověřují a zhodnocují vztahy (Gillernová, in: Komárková, Slaměník, Výrost a kol., 2001). Nerozpoznané pocity často vedou ke konfliktům, při kterých se hůře hledají řešení.

Optimální řešení konfliktů jsou ta, která jsou reálná, uskutečnitelná a přijatelná pro všechny zúčastněné strany.

Asertivní jednání

Asertivita je sebeprosazující jednání, sebeuplatňování formou upřímného a přímého vyjadřování svých myšlenek, názorů a pocitů, při současném respektování práv druhých. Asertivní jednání je zcela přirozené u dětí, které bez zábran a pocitů viny dávají najevo, co chtějí. Pozdější výchovou, možná i manipulací, jsou vytvořeny vnitřní zábrany, fixováno to, co se smí a může, jaká jsou očekávání okolí apod. V projevování plného sebevyjádření se jedinec učí snižovat citlivost k druhému a zbavovat se přitom nepříjemného a falešného pocitu viny. Asertivně jednající člověk plně obhajuje a adekvátními formami prosazuje svá vlastní práva, ale ne na úkor práv jiných lidí, ani na práva jiných lidí neútočí, nezpochybňuje je, plně je respektuje. Projevy v komunikaci nepředstírá, umí správně artikulovat své myšlenky a záměry a vhodně argumentovat. K základním prvkům asertivního jednání se řadí: vyjádření vlastních pocitů a citů přiměřenou formou, schopnost požádat o to, co potřebujeme, neříkat ano, když chceme říct ne, přijmout odmítnutí bez urážky a vztahovačnosti a umění vyjádřit kritiku a pochvalu jinému člověku.

Zvládání stresu

Zvládání zátěžových situací se týká každého člověka, setkáváme se s nimi každodenně. Celkový vnitřní stav, ve kterém se člověk při zátěžových situacích nachází, označujeme jako stres. Stresory, které jsou činiteli stresu, mohou mít fyzickou, psychickou nebo sociální podobu. Stresové situace vedou k nadměrnému prožívání vzrušení, emocionálního neklidu. Stres, který se nevybije, se může projevit v podobě psychických, emočních nebo fyzických příznaků. Na druhé straně však kromě distresu (emočně negativní stres) jsou některé druhy stresu nevyhnutelné a mohou mít na člověka pozitivní vliv. Mobilizují energii jedince, připraví k akci a k vypořádání se s krizí. Tento stres - eustres - klade zvýšené požadavky na adaptační mechanismy člověka.

Zvládání stresu - coping - je proces, ve kterém se člověk snaží vyrovnat se stresovými situacemi. Cílem copingu je změnit situaci, ve které vzniká stres, a to tak, aby se hrozba snížila a symptomy stresu se udržely ve zvládnutelných mezích.

8. Sociální inteligence

Podle Nakonečného (1995) osvojit si sociální kompetenci je základním kritériem pro rozvíjení sociální inteligence, schopnosti správného jednání v mezilidských vztazích. Sociální inteligence je předpoklad pro interakci s druhými lidmi, která napomáhá jedinci uspokojit jeho potřeby. Mezi sociálně psychologické potřeby se řadí potřeba sebeúcty, sebepojetí nebo potřeba společenského kontaktu.

Sociální inteligence je předpoklad pro získání a přesvědčení lidí, pro porozumění řeči lidí spolu s neverbálními signály, které verbální projev doprovází. Znamená přistupovat k lidem s určitou předvídavostí k jejich jednání, které se vždy nemusí odehrávat na pravdivém základu. Umět se vcítit se vnitřních pocitů druhých lidí, motivů jejich konání a hodnot, které vyznávají. Sociálně inteligentní člověk by se měl s přehledem pohybovat v sociálním prostředí. Sociální inteligenci lze však využít i negativně např. pro manipulaci s lidmi.

Definice sociální inteligence podle Vybírala (1999) je schopnost úspěšně se pohybovat v síti mezilidských vztahů, snažit se porozumět i sám sobě, svým pohnutkám k jednání, důvodům neúspěchu i úspěchu. Vybíral se zabývá vztahem mezi morálkou a sociální inteligencí. Výsledkem jeho zkoumání je, že neexistuje vazba mezi sociální inteligencí a morálkou. Vysoce sociálně inteligentní jedinec může být pln ctností stejně tak jako dokáže své sociální inteligence využít v kriminální činnosti.

8.1 Souvislost sociální inteligence a sociální kompetence

Forma projevu sociální inteligence závisí na mnoha faktorech. Jedná se zejména o osobní předpoklady např. sociální citění, charakter, morálka apod..

Podle Výrostka a Slaměnika (2008) klíčové aspekty sociální kompetence jsou dobré sociální dovednosti a sociální vztahy. Sociální kompetence má pozitivní význam pro život jedince.

Dalším rozdílem je fakt, že sociálně inteligentní člověk by měl dokázat správně a citlivě identifikovat mezilidské vztahy. Nikde už ale není zaručeno, že bude v těchto

interpersonálních vztazích úspěšný. Zatímco člověk, o kterém můžeme říci, že má vysokou úroveň sociální kompetence, tedy dobře rozvinuté sociální dovednosti, dokáže používat kladné prvky sociální inteligence v praxi, dokáže se tedy obratně pohybovat v mezilidských vztazích a sociálním prostředí. Z hlediska vrozených a získaných schopností se v sociální inteligenci promítají spíše vrozené charakteristiky, podobně, jako tomu je u obecné intelektové schopnosti, sociální kompetence jsou ale z větší míry naučené. Celkově chápeme sociální inteligenci jako určitý potenciál, který přímo vypovídá o úrovni sociální kompetence a to skrze sociální dovednosti.

Podle Smékala (1995) je možné chápat sociální kompetenci jako soubor postojů, které se aktualizují a strukturují do funkčního celku teprve v konkrétní interakci a to podle charakteristik kontextu a partnera sociálního styku. Smékal také tvrdí, že je možno téměř každého člověka naučit sociálně kompetentnímu chování.

Sociální kompetence je nadřazena sociálním dovednostem a schopnostem použít tyto dovednosti v každodenním životě pro efektivní uskutečňování osobních i sociálních cílů. Projevuje se adaptivním vrůstáním jedince do různých sociálních skupin a do aktivit celé společnosti s cílem žít kvalitní život, který bude všeobecně obohacující. Sociální kompetence, která ovlivňuje interpersonální vztahy a tím pocity subjektivní i objektivní pohody, funguje jako ochranný faktor proti sociálně patologickým jevům, zahrnuje obě úrovně, individuální i skupinovou. Lze tedy říci, že je vazba mezi sociálními vztahy a sociálními dovednostmi.

8.2 Souvislost emocionální inteligence a sociální kompetence

Pojem emocionální inteligence byl poprvé použit P. Saloveyem a J. D. Mayerem jako schopnost monitorovat emoce své i ostatních, rozlišovat mezi nimi a využít tuto schopnost regulaci svého konání a myšlení. Podle těchto autorů je emocionální inteligence součástí sociální inteligence. Goleman (1997) upozornil na důležitost emoční inteligence a popsal emoční inteligenci jako poznání a ovládání vlastních emocí, sebereflexe, empatie a sociální obratnost.

Jednou ze tří stěžejních složek emoční inteligence je vnímání svých vlastních pocitů. Lidé, kteří byli nebo jsou vychováváni v na emoce chudém prostředí, se naučili své emoce

potlačit, nebo je vůbec neprojevoval. A spousta lidí si tím pádem své pocity přestala uvědomovat. Další důležitou složkou emocionální inteligence je vnímání pocitů druhých lidí, tzv. empatie. Lidé s touto schopností podstatně snadněji dosahují mimořádných výkonů ve společných aktivitách. Poslední složkou, která tvoří emoční inteligenci je umění se svými i s pocity druhých zacházet. (Pletzer, 2009).

Emoční inteligenci je součástí sociální inteligence, zahrnující schopnost sledovat vlastní i cizí pocity, možnost je rozlišovat a využívat takto získaných informací v sociální interakci. (Shapiro, 1997)

Podle Wilding (2010) by měl být každý správně definovaný koncept také měřitelný, emoční inteligence v tomto ohledu selhává. Pro tuto chvíli neexistuje žádný standardizovaný test, který by emoční inteligenci měřil. Jsou lidé, kteří tvrdí, že tím pádem tento koncept není platný. Přesto, že člověk vnitřně vnímá např. empatii nebo laskavost, není nástroj vyvinut nástroj pro jejich měření. I tak nepřestanou platit ani existovat. Emoční inteligence člověka je schopnost tyto vlastnosti využívat v praxi. (Wilding, 2010)

9. Měření sociální kompetence

Rozmanitost definic sociální kompetence je zřejmá z výše uvedených informací. Snahy vytvořit všeobecný, univerzálně aplikovaný nástroj, byly postupně nahrazeny pokusy o konstrukci specifitějších nástrojů, jež by umožňovaly posuzovat úroveň sociální kompetence jednotlivce v konkrétních souvislostech. (Výrost, 2002)

Metoda měření sociální kompetence bude souviset se zvoleným indikátorem, s účelem měření, s věkem respondentů a s prostředím, kde hodnocení sociální kompetence probíhá.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

10. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je ověřit, zda existuje souvislost mezi zaměřením vzdělávání a sociální kompetencí. Toto šetření si nestanovuje za cíl zjistit, proč k tomu dochází nebo naopak nedochází, ale cíl je popsat rozdíl sociální kompetence mezi studenty humanitního a technického studia. Jako indikátor sociální kompetence byly určeny tři oblasti neverbální komunikace (Riggio, 1989) a to emocionální senzitivita, emocionální expresivita a emocionální kontrola. Předpokladem je, že se v těchto oblastech rozdíl projeví, studenti technického zaměření dosáhnou ve výzkumu nižších hodnot. Tento výsledek by mohl ovlivnit i celkovou hodnotu sociální kompetence.

11. Hypotézy

Na začátku výzkumu jsem si stanovila hypotézy, které budou vyvráceny nebo potvrzeny z nasbíraných dat od vysokoškolských studentů různého zaměření, získaných metodou SSI- Social skill inventory, jehož autorem je R. E. Riggio (1989).

(H1) Studenti technického oboru mají nižší hodnotu celkové sociální kompetence než studenti humanitního zaměření.

(H2) Studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální expresivity.

(H3) Studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální senzitivity než studenti humanitního zaměření.

(H4) Studenti technického oboru dosahují vyšších hodnot emocionální kontroly než studenti humanitního zaměření.

(H5) Studenti technického i humanitního oboru dosahují podobných hodnot v oblasti celkové sociální (verbální) inteligence.

12. Výzkumný soubor

Jak již z předešlého textu vyplývá, že výzkumný soubor nebyl vybrán pouze nahodile. Jedná se o pečlivě vybrané studenty, kteří navštěvují technické fakulty, fakulty sociálních věd

nebo filozofické fakulty. Mezi zkoumanými studenty byli i studenti poradenství. Věkové rozmezí se pohybovalo od 20 do 26 let. Zástupci byli ze všech ročníků vysokých škol, nejvíce jich však bylo v 3. ročníku bakalářského studia. Výzkumu se zúčastnilo 22 žen a 18 mužů. Přesto, že jsem očekávala jistou nevoli, můj záměr šetření byl vcelku pozitivně přijet všemi zúčastněnými. Všechny rozdané dotazníky byly vráceny a řádně vyplněny, mohly být tím pádem zařazeny do výzkumu.

Výzkumný soubor byl tvořen 40 studenty, z toho 20 studentů humanitního a 20 studentů technického zaměření, aby byl výsledek výzkumu objektivní. Mezi šetřenými byli zastoupeni jak muži, tak ženy. Čas pro vypracování byl stanoven na 45 min, nikdo z respondentů však tohoto času plně nevyužil. Dotazníky byly vyplněny v období 25. -31.4. 2013. Uvědomuji si, že tento výzkumný soubor nestačí k tomu, aby byl výsledek reprezentativní. Přesto se domnívám, že pro tuto bakalářskou práci je dostačující.

13. Použitá metoda

Metodou, která byla zvolena pro zjištění sociální kompetence u studentů je SSI – Social skills inventory, nebo-li jak jej nazývá Blatný (2010) „Dotazník sociálních dovedností“. Auror této metody je R. E. Riggio (1989). Tato metoda vznikla především jako všeobecná sebehodnotící metoda pro měření základních sociálních komunikačních dovedností. SSI obsahuje 90 položek. Původně tato metoda sloužila výzkumu v sociální psychologii, dnes je využívána spíše v oblasti psychologie práce. SSI měří dovednosti v šesti oblastech a uvádí celkový skór úrovně rozvoje sociálních dovednosti či sociální inteligence.

Popis škál dotazníku SSI

Dotazník SSI obsahuje šest škál, které měří komunikační dovednosti ve dvou úrovních – emoční (neverbální) a sociální (verbální). Na obou úrovních se hodnotí vyjadřování, vnímavost a kontrola. Vyjadřování v sobě zahrnuje schopnost jedince sdělovat informace druhým. Vnímavost se vztahuje ke schopnosti interpretovat informace od druhých. Kontrola vyjadřuje schopnost regulovat a řídit komunikaci.

Emocionální vyjadřování - emotional expressivity (EE)

Emoční vyjadřování měří schopnost člověka neverbálně se vyjadřovat, sdělit emocionálně zabarvený obsah, dokázat neverbálně vyjádřit postoje, dominanci, nebo

orientaci. Tato škála mimo to měří schopnost přesně vyjádřit prožívané emoční stavy. Jedinci s vysokým skórem jsou velmi emočně angažovaní, mají výrazná gesta a mimiku, mají schopnost inspirovat, aktivizovat přenášením prožitků. Mají obvykle velmi živá gesta i mimiku, jsou emočně angažovaní a svojí schopností přenášet prožitky dokážou aktivovat a inspirovat druhé.

Reprezentativní položky:

„Mluvím rychleji než ostatní.“

„Obvykle se cítím nepříjemně, když se mám dotknout jiných lidí kolem mne.“

Emocionální vnímavost - emotional sensitivity (ES)

Emocionální vnímavost měří schopnost přijímat a interpretovat neverbální sdělení druhých osob. Emocionálně vnímaví lidé jsou schopni přesně interpretovat i velmi nepatrné neverbální náznaky druhých. Jedinci s vysokým skórem jsou snadno ovlivnitelní prožíváním druhých, snadno přijmou jejich emocionální ladění.

Reprezentativní položky:

„Když lidé vypráví, věnuji stejnou pozornost, jak pozorování, tak i naslouchání tomu, co říkají.“

„Zajímám se o to, co člověka motivuje k činnosti.“

Emocionální kontrola - emotional control (EC)

Emocionální kontrola měří schopnost člověka regulovat a kontrolovat své emoční a neverbální projevy. Představuje schopnost identifikovat a vyjádřit konkrétní emoce tak, aby druhí pochopili sdělení, jednak schopnost zakrýt své pocity – např. smějeme se při vyprávění vtipu, nebo „nasadíme“ veselou tvář, abychom zakryli smutek. Lidé s vysokým skórem emocionální kontroly mají tendenci kontrolovat nebo vůbec nepřiznat své emoce.

Reprezentativní položky:

„Vážný dokážu být i tehdy, když se mě přátelé pokoušejí rozesmát.“

„Lehce dokážu vypadat šťastný a vzápětí zase smutný.“

Uvedené tři typy emočních dovedností (EE, ES, EC) zachycují některé z hlavních komponent emoční inteligence.

Sociální vyjadřování - social expressivity (SE)

Sociální vyjadřování měří schopnost verbální dovednosti nebo schopnost mezilidské komunikace. Vysoký skór je typickým znakem extroverze, družnosti a verbální dovednosti.. Je také třeba zdůraznit, že ačkoli se škála sociálního vyjadřování jeví totožná s extroverzí, teoreticky i statisticky je jí vzdálená. Jedinci, kteří Tito jedinci jsou charakterizováni jako extroverti, mají okolo sebe rádi společnost a upřednostňují sociální interakci, ve které rádi tráví svůj volný čas. Neznamená to však, že by to byli bravurní řečníci, kteří se dokážou verbálně vyjadřovat..

Reprezentativní položky:

„Jsem obvykle ten, kdo se první představí neznámé osobě.“

„Když vznikne diskuse, zjišťuji, že se na ní ve velké míře podílím.“

Sociální vnímavost - social sensitivity (SS)

Sociální vnímavost měří schopnost interpretovat verbální sdělení ostatních jedinců., sociálně vnímaví jedinci jasně zcela chápou, co je adekvátní chování ve společnosti a plně respektují společenské normy. Vysoký skór SS je ukazatelem pozornosti vůči společenskému jednání. Extrémně vysoký skór SS spolu s nízkým skórem SE poukazuje na osoby, jež se chtějí zapojit do sociální interakce, ale jejich zájem je značně znesnadněn.

Reprezentativní položky:

„Zjišťuji, že v jistých situacích si dělám starosti, zda konám nebo hovořím to, co je správné.“

„Dokáže mě velmi ovlivnit, když se někdo na mě mračí nebo usmívá.“

Sociální kontrola - social control (SC)

Škála sociální kontroly měří schopnost sebe prezentace a vhodného chování v různých společenských situacích. Jedinci s dostatečně vysokou schopností sociální kontroly jsou obvykle velmi obratní, taktní a sebevědomí v sociálních situacích. Jsou přizpůsobuje rozmanitým okolnostem. Sociální kontrola je důležité při komunikaci, pro udržení tématu

Reprezentativní položky:

„Obvykle se mi velmi dobře daří vést skupinové diskuse.“

„Dokážu se přizpůsobit jakékoli společenské situaci.“

Zmíněné tři oblasti sociálních dovedností (SE, SS, SC) se mohou použít k měření sociální inteligence.

Skórování

SSI obsahuje devadesát položek rozdělených do šesti škál. Každá škála obsahuje patnáct položek. Jednotlivé položky jsou v dotazníku uvedeny tak, že každá šestá patří do stejné škály. Např. 2, 8, 14, 20 atd. postihují emoční vnímavost.

Respondent hodnotí na pětibodová škále 1-5, přičemž vyjadřuje, do jaké míry situace popsaná v konkrétní položce odpovídá jeho chování či rysům. Stupeň 1 respondent volí, pokud ho konkrétní položka „vůbec nevystihuje“, stupeň 5 volí, pokud ho naopak „zcela vystihuje“.

Výsledky pro jednotlivé škály jsou v rozmezí 15-75 bodů. Celkový skóre (tj. celkový výsledek SSI) uvádí všeobecnou úroveň sociálních dovedností. Čím vyšší je výsledek, tím rozvinutější jsou sociální dovednosti. V tabulce č.1 jsou uvedeny nízké a vysoké hodnoty, kterých se může dosáhnout v metodě Social skills inventory.

Tabulka č.1 Rozložení vysokých a nízkých hodnot pro ženy a muže v SSI

Muži	EE	ES	EC	SE	SS	SC	Celk. SSI
Vysoký skóre	55,6	63,0	56,3	61,3	62,9	62,0	355,0
Nízký skóre	39,4	47,6	38,1	40,9	44,3	40,0	276,6
Ženy	EE	ES	EC	SE	SS	SC	Celk. SSI
Vysoký skóre	62,1	68,7	50,9	65,4	66,2	63,2	347,2
Nízký skóre	43,1	54,5	32,1	41,2	48,4	41,2	289,2

14. Výsledky

Z níže uvedených údajů v tabulce č. 2 vyplývá jasně, že studenti humanitního zaměření získali vyšší hodnoty ve všech oblastech kromě EE - Emocionální kontroly. Tyto údaje lze interpretovat tak, že studenti humanitního oboru s průměrným skóre SSI 298,25 se jeví být sociálně kompetentnější než studenti technického oboru. V porovnání s tabulkou č. 1, kde jsou uvedeny průměrně dosahované hodnoty se nejedná o vysoké číslo. Studenti technického oboru s průměrným SSI 265,6 zůstali daleko za průměrem.

Tabulka č. 2 Průměrné hodnoty všech škál sociální kompetence získané dotazníkem SSI

Zaměření	EE	ES	EC	SE	SS	SC	SSI
technické	42,6	44,45	42,6	42,7	49,0	46,7	265,6
humanitní	52,6	48,75	39,7	50,5	52,95	50,85	298,25
Průměr celkem	47,6	46,6	41,15	46,6	50,975	48,775	281,925

14.1 Rozložení celkového SSI studentů technického oboru

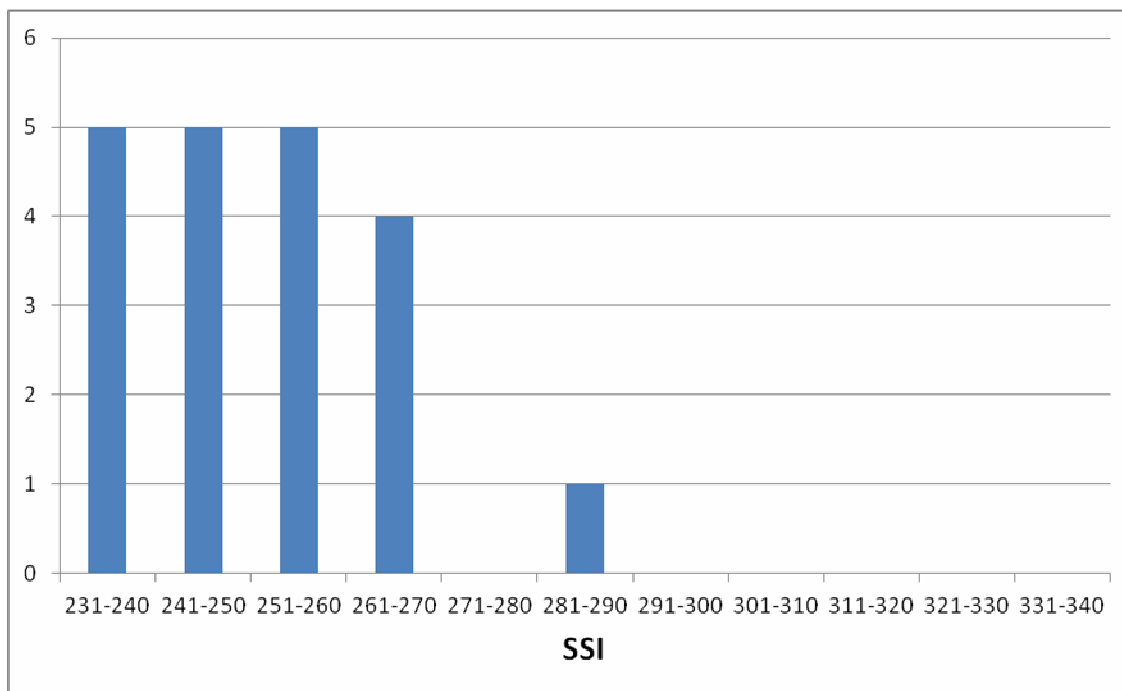
Ze získaných dat vyplynulo, jak je ukázáno na grafu č. 1, že celková hodnota SSI u studentů technického studia je rozložena v první polovině grafu. Studenti dosahovali pouze podprůměrné úrovně, pokud je jako průměrná celková hodnota SSI (tab.č.1) uváděna hodnota 286 a nejvíce častá je hodnota 285. Škála SSI u studentů technického zaměření, tedy celková sociální kompetence se pohybuje od 211 - 240. Křivka četností průměru SSI začíná na hodnotě 231 a nejmenší počet je v hodnotě 286, které dosáhl pouze jediný student technického oboru. Průměrná dosažená hodnota sociální kompetence (Total SSI) u všech studentů technického zaměření je 281,93.

Potvrzuje se tím H1, která tvrdí, že studenti technického oboru mají nižší hodnotu celkové sociální kompetence než studenti humanitního zaměření

Tabulka č.3 Profil studentky technického oboru s nejvyšším celkové sociální kompetence SSI

EE	ES	EC	SE	SS	SC	SSI
44	65	40	54	64	51	318

V tabulce č.3 jsou výsledky jednotlivých škál u studentky technického oboru, která dosáhla nejvyššího skóre mezi studenty s technickým zaměřením. Na základě průměrných hodnot sociální a emocionální kontroly, vysokého skóre sociální a emocionální expresivity lze usoudit, že se jedná o velmi komunikativní dívku, která nemá zábrany se svěřit.

Graf č.1 Rozložení četností hodnot celkové sociální kompetence (Total SSI) u studentů technického zaměření (N=40)

14.2 Rozložení celkového SSI studentů humanitního oboru

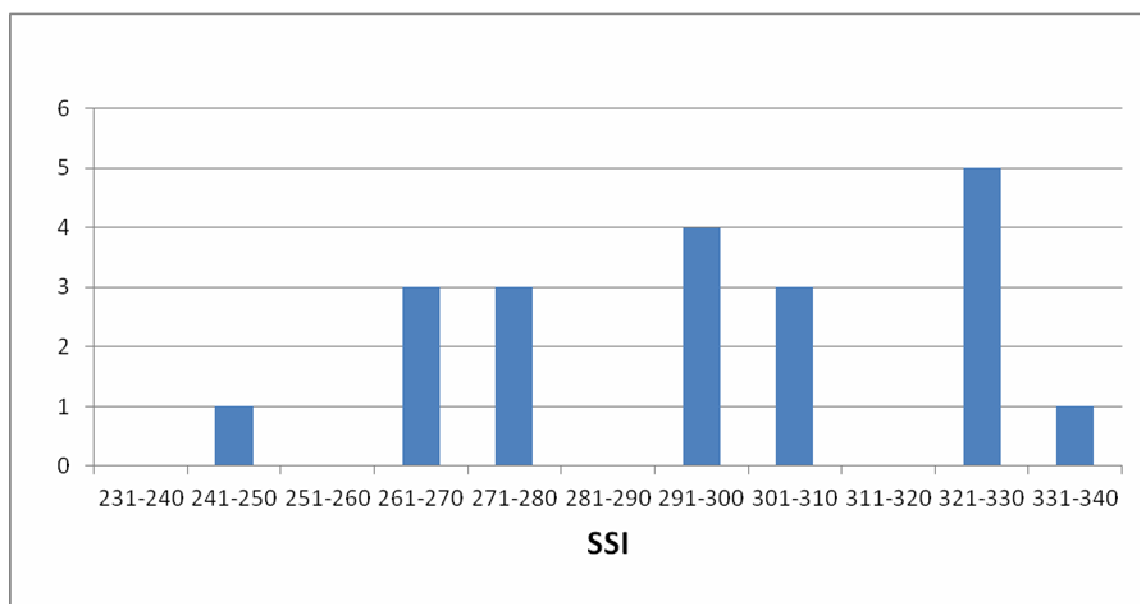
Studenti humanitního studia naopak dosahovali velmi často hodnot nadprůměrných. Tyto hodnoty byly dány hlavně díky vysoké sociální nebo-li verbální inteligenci. Rozložení hodnot studentů, kterých studenti dosáhli, je znázorněno na grafu č. 2. Nejvyšší dosaženou hodnotou celkové sociální kompetence (Total SSI) je 336 a naopak nejnižší hodnotou celkové sociální kompetence (Total SSI) je 250. Stejně jako u grafu č. 1 není křivka klasická, která by měla uprostřed, v oblasti průměrných hodnot, mít nejvyšší počet četnosti. V tomto případě dochází k pozvolnému nárůstu. Většina studentů humanitního oboru obsadila hodnoty pohybující se od 291 výš.

V tabulce č.4 (viz. níže) jsou výsledky jednotlivých škál i celkového SSI vybrané studentky. Z těch to údajů můžeme vyčíst, že se jedná o studentku s vyššími skóry emočního i sociálního vyjadřování, nadprůměrné skóry emoční i sociální vnímavosti a sociální kontroly a nižší skór emoční kontroly. Výsledky ukazují na energickou dívku, verbálně zdatnou, která

umí své pocity sdělovat svému okolí. Zdá se, že je velmi společenská, snadno navazuje i udržuje konverzaci.

Tabulka č. 4 Profil studentky humanitního oboru s nejvyšším skóre sociální kompetence SSI

EE	ES	EC	SE	SS	SC	SSI
54	59	44	59	64	57	337

Graf č.2 Rozložení četností hodnot celkové sociální kompetence (Total SSI) u studentů humanitního zaměření (N=40)

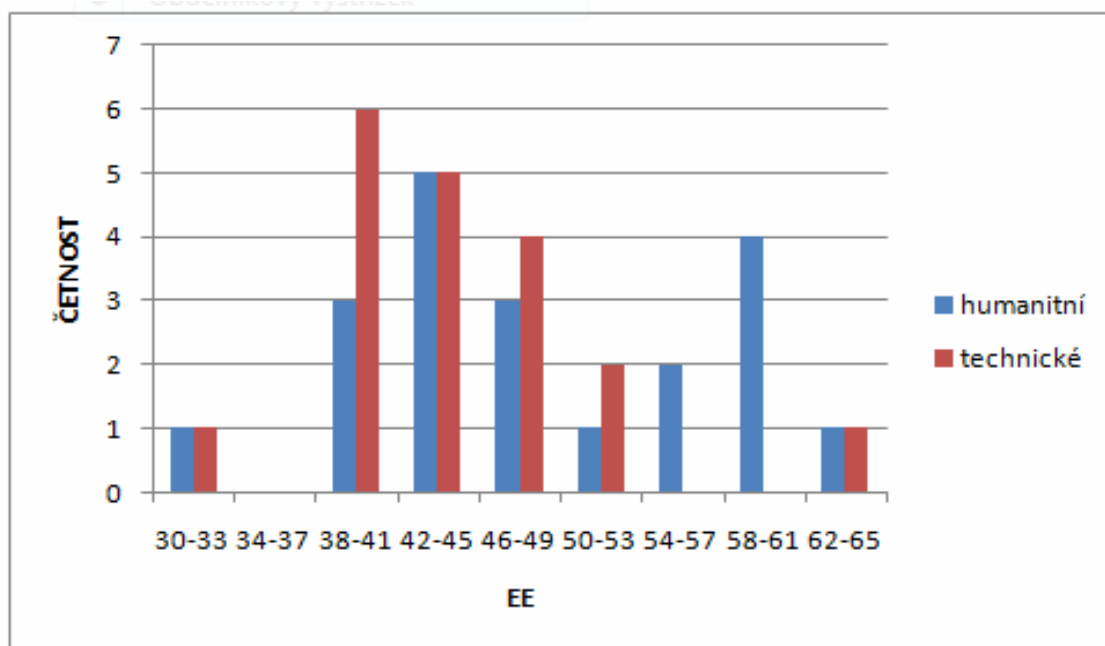
Výsledky poukazují na rozdíl celkové sociální kompetence mezi studenty. Z rozložení četností SSI se dá usoudit, že studenti humanitního oboru mají daleko větší schopnost spolupráce, schopnost přijímat kritiku a schopnost stmelit skupinu. Celková hodnota sociální kompetence (Total SSI) zahrnuje verbální (sociální) i neverbální (emocionální) složku tzn., že studenti humanitního zaměření byli v tomto měření „úspěšnější“ v obou oblastech. Obecně se dá se předpokládat, že studenti humanitního oboru jsou více společenští než studenti technického zaměření. Lze říci, že u studentů humanitního zaměření se jedná spíše o osobnost extravertní, tito jedinci jsou neradi v ústraní, spíše se vidí v čele sociální skupiny.

14.3 Porovnání emocionální exprese (EE) studentů obou oborů studia

Z šetření vyplynulo, že existuje rozdíl mezi emocionální expresí studentů humanitního a technického zaměření. Potvrzuje se tím hypotéza H2 stanovená na začátku výzkumu, že *studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální expresivity*

Emocionální expresivitu v tomto šetření můžeme popsat jako míru schopnosti prezentovat svoje pocity navenek, míru schopnosti přebírat na sebe emoce ostatních, kteří jsou například depresivní nebo míru schopnosti projevit své emoce bez verbálního projevu.

Získaná data ukazují, že průměrná hodnota emocionální exprese u studentů humanitního studia je 52,6 a u studentů technického studia pouhých 42,6. Tím se celkový průměr dosaženého skóre v této oblasti dostal na 47,6 bodů. Pokud by zkoumaná skupina byla složena pouze z mužů, jednalo by se o průměrný výsledek, ale vzhledem k tomu, že ve výzkumném souboru se nachází i ženy jde o výsledek spíše nízký.

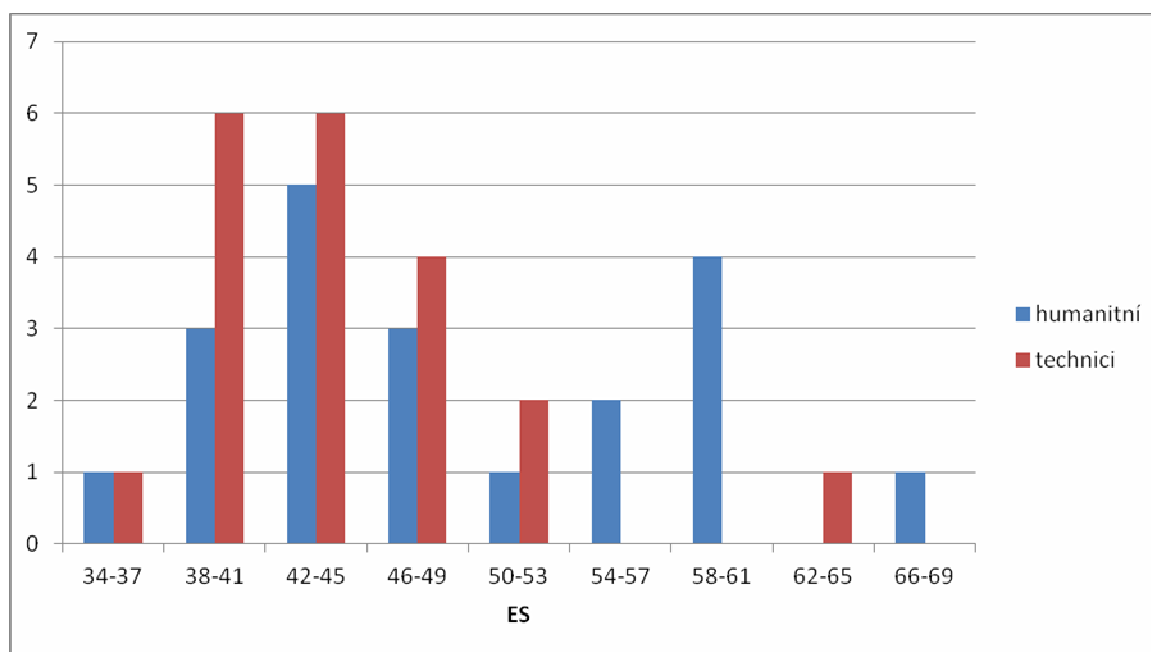

Graf č. 3 Porovnání četností hodnot Emocionální exprese (EE) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

14.4 Porovnání emocionální senzitivity (ES) studentů obou oborů studia

V oblasti emocionální senzitivity, vnímavosti či citlivosti bylo dosaženo průměrné skóre činící 46,6 bodů. Tato škála se zabývá především vnímání vnitřních pocitů a pocitů, které získáváme o ostatních v sociální interakci. Jsou zde zastoupeny otázky na téma rozpoznání charakteru člověka, s kterým komunikujeme, co si o nás myslí.

Graf č.4 Porovnání četností hodnot Emocionální senzitivity (ES) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

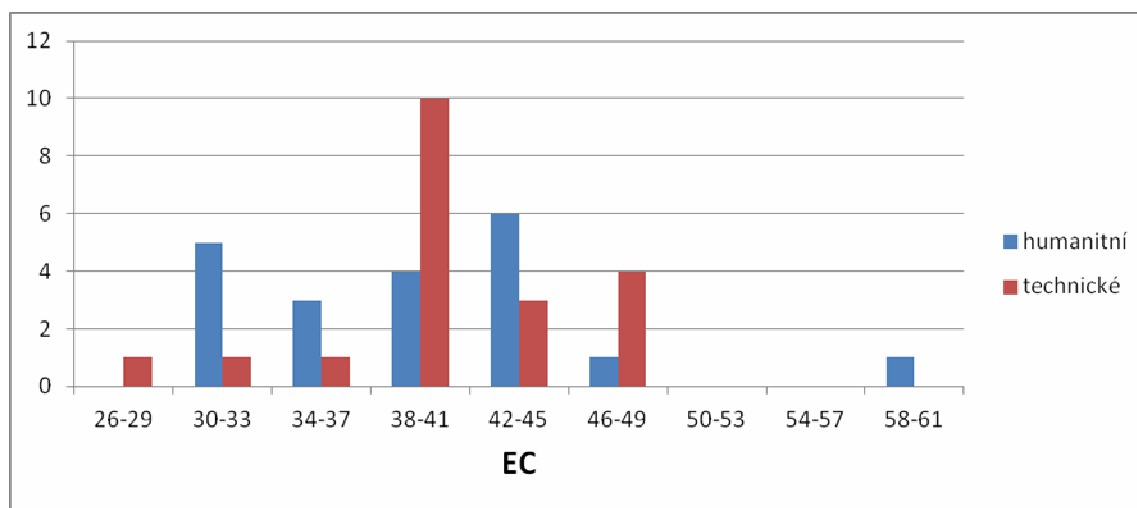
V oblasti emocionální citlivosti nebyl rozdíl mezi studenty markantní. Přesto, že studenti humanitního oboru dosahovali vyšších výsledků v rozložení četností hodnot emocionální senzitivity, výsledky znázorněné na grafu č. 4 vypovídají o relativně celkové vyrovnanosti v emocionální senzitivitě obou skupin studentů. Nejnížší dosažená hodnota byla u studenta s humanitním zaměřením 31 a u studenta s technickým zaměřením 32, naopak nejvyšší hodnoty 67 bodů dosáhl student humanitního zaměření. Celkově však hodnoty byly

spíše podprůměrné až nízké. Z výsledků vyplývá, že hypotéza H3, která tvrdí, že *studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální senzitivity, se potvrdila jen částečně.*

14.5 Porovnání emocionální kontroly (EC) studentů obou oborů studia

V oblasti emocionální kontroly se potvrdila hypotéza H5, která tvrdí, že studenti technického oboru dosahují vyšších hodnot v kontrole svých emocí. Nejvíce studentů technického i humanitního oboru se umístilo na škále od 38-41 bodů. Nejvyšší naměřená hodnota výzkumu emocionální kontroly byla 59. Obvykle v EC mají vyšší průměr ženy než muži. Studenti, kteří mají vysoké skóre v oblasti emocionální kontroly, často skrývají svoje skutečné pocity a ostatní nejsou schopni rozpoznat, co si dotyčný myslí či co cítí. Tyto jedince je těžké poznat hlouběji. Dokážou skrýt i velmi silné emoce.

Hodnoty dosažené ve škále emocionální kontroly jsou 42,6 u studentů technického zaměření a 39,7 u studentů humanitního zaměření. Tyto údaje dokazují, že studenti technického zaměření daleko víc kontrolují své vnitřní pocity před okolím a jsou tak méně čitelní pro ostatní.

Graf č. 5 Rozložení četností hodnot emocionální kontroly (EC) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

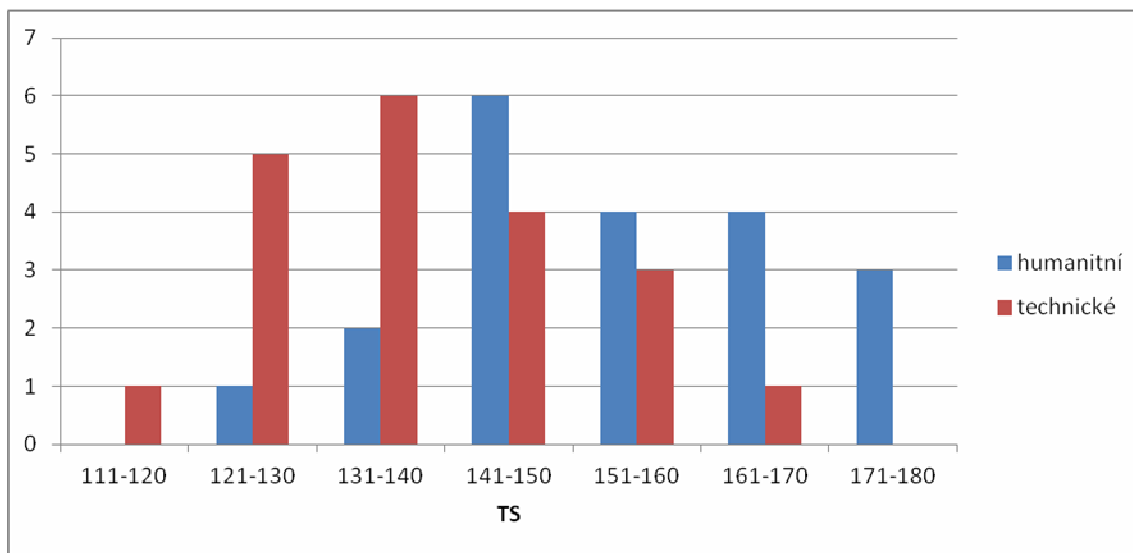
Hypotéza H 4, která tvrdí, že *studenti technického oboru dosahují vyšších hodnot v emocionální kontrole, se potvrdila.*

14.6 Celková sociální (verbální) inteligence (Total Social) u studentů obou oborů

V tabulce č. 5 (viz. níže) jsou uvedeny průměrné hodnoty, kterých dosáhli studenti v oblastech sociální expresivity (SE), sociální senzitivity (SS), sociální kontroly (SC). Z tabulky je jasně vidět, že studenti humanitního studia dosáhli v průměru o něco vyšších hodnot než studenti technického studia. V okruhu, který se verbální složkou zabýval, byly zastoupeny otázky zaměřené na společenskost, vůdcovství ve skupině, přizpůsobení se novým společenským situacím. V grafu č. 6 jsou zaneseny četnosti hodnot celkové verbální inteligenci jednotlivých studentů technického a humanitního oboru. Nejnižší skóre celkové sociální inteligence u všech studentů dosažené sečtením výsledků ve všech třech oblastech je 119 bodů, nejvyšší skóre je 179 bodů. Mezi těmito hodnotami je značný rozdíl.

Tabulka č. 5 Průměrné hodnoty celkové sociální inteligence (TS) u studentů technického a humanitního zaměření

Zaměření studia	SE	SS	SC	Průměr (TS)
Technické	42,7	49	46,7	46,13333
Humanitní	50,5	52,9	50,85	51,41667

Graf č. 6 Porovnání četností hodnot verbální složky sociální kompetence studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

Hypotéza H5, která tvrdí, že *studenti technického i humanitního oboru dosahují podobných hodnot v oblasti celkové sociální (verbální) inteligence se nepotvrdila, studenti humanitního oboru dosáhli vyšších hodnot verbální složky sociální inteligence.*

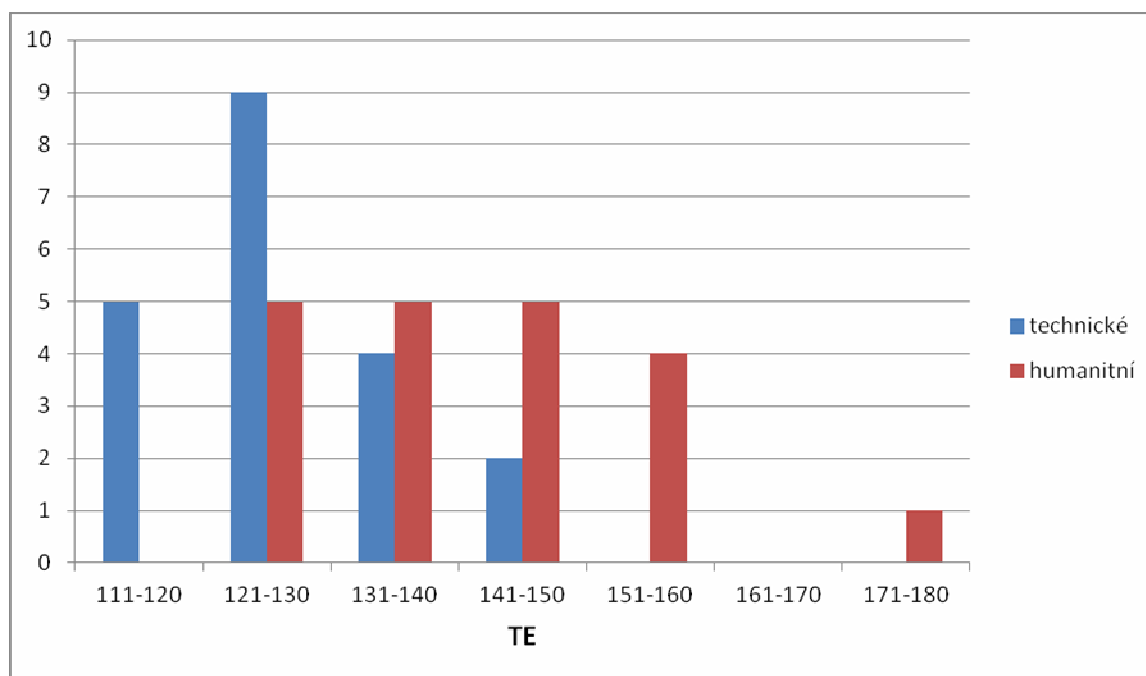
14.7 Celková emocionální (neverbální) inteligence (Total Emotional)

Celkové skóre neverbální inteligence se získá sečtením všech oblastí neverbální inteligence: emocionální expresivity (EE), emocionální senzitivity (ES) a emocionální kontroly (EC). Z grafu č.7 je jasně čitelné rozložení. Studenti humanitního oboru dosáhli výsledků, které jsou rozloženy spíše v druhé polovině grafu. Naopak studenti technického oboru se svými výsledky umístili spíše v první části grafu, a to především v rozmezí 121-140. V této oblasti byly zodpovídaný otázky zaměřené na prožívání emocí svých i ostatních, na ventilaci vnitřních pocitů a schopnost pocity neverbálně vyjádřit.

Tabulka č. 6 Průměrné hodnoty celkové sociální inteligence (TE) u studentů technického a humanitního zaměření

Zaměření studia	EE	ES	EC	Průměr (TE)
Technické	42,6	44,45	42,6	43,216
Humanitní	52,6	48,45	39,7	46,92

V tabulce č. 6 je vidět, že největšího rozdílu dosáhli studenti ve škále EE- emoční expresivity. Spolu s EC- emocionální kontrolou výsledky vypovídají o zdrženlivosti studentů technického oboru sdělovat své emoce a pocity. Jejich okolí není schopno rozpoznat, zda jsou našťvaní nebo smutní. Přesto, že studenti humanitního oboru nedosáhli v průměru výrazně vyšších výsledků, jsou ve sdělování svých pocitů otevřenější.

Graf č.7 Porovnání četností hodnot emocionální složky (TE) sociální kompetence studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

Z grafického znázornění vyplývá, že studenti humanitního oboru dosáhli vyšších hodnot emocionální složky sociální kompetence než studenti technického oboru.

15. Shrnutí výsledků

Cílem práce bylo zjistit, zda existují rozdíly v sociální kompetenci a v jejích složkách mezi vysokoškolskými studenty různého oboru studia. Data byla získána metodou SSI – Social skills inventory, nebo – li „Dotazníkem sociálních dovedností“. Výzkumný soubor tvořilo celkem 40 studentů vysoké školy, z toho byla polovina (20) studentů technického zaměření a další polovina (20). Poměr pohlaví respondentů byl osmnáct mužů ku dvaceti dvěma ženám.

Výzkum potvrdil některé stanovené hypotézy.

(H1) Studenti technického oboru mají nižší hodnotu celkové sociální kompetence než studenti humanitního zaměření se potvrdila. Výsledky poukazují na rozdíl celkové sociální kompetence mezi studenty. Z rozložení četnosti SSI se dá usoudit, že studenti humanitního oboru mají daleko větší schopnost spolupráce, schopnost přijímat kritiku a schopnost stmelit skupinu. Celková hodnota sociální kompetence (Total SSI) zahrnuje verbální (sociální) i neverbální (emocionální) složku tzn., že studenti humanitního zaměření byli v tomto měření „úspěšnější“ v obou oblastech

(H2) Studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální expresivity se potvrdila. Získaná data ukazují, že průměrná hodnota emocionální exprese u studentů humanitního studia je 52,6 a u studentů technického studia pouhých 42,6.

(H3) Studenti technického oboru dosahují nižších hodnot emocionální senzitivity než studenti humanitního zaměření se neotvrdila. Přesto, že studenti humanitního oboru dosahovali vyšších výsledků v rozložení četností hodnot emocionální senzitivity, výsledné vypovídají o relativně celkové vyrovnanosti v emocionální senzitivitě obou skupin studentů

(H4) Studenti technického oboru dosahují vyšších hodnot emocionální kontroly než studenti humanitního zaměření. Hodnoty dosažené ve škále emocionální kontroly jsou 42,6 u studentů technického zaměření a 39,7 u studentů humanitního zaměření. Tyto údaje dokazují, že studenti technického zaměření daleko víc kontrolují své vnitřní pocity před okolím a jsou tak méně čitelní pro ostatní.

(H5) Studenti technického i humanitního oboru dosahují podobných hodnot v oblasti celkové sociální (verbální) inteligence se nepotvrdila. Studenti humanitního zaměření v oblastech sociální expresivity (SE), sociální senzitivity (SS), sociální kontroly (SC) dosáhli v průměru o něco vyšších hodnot než studenti technického studia

Potvrdil se rozdíl v celkové sociální kompetenci, sociální inteligenci i v emocionální expresivitě a kontrole. Studenti humanitního oboru obsazovali vyšší hodnoty ve všech monitorovaných oblastech. Všichni testovaní dosáhli v celkovém skóre alespoň podprůměrný výsledek.

Na začátku výzkumu jsem nevěřila, že v některých oblastech budou hodnoty studentů na tolik rozlišné. Přesto že výzkumný soubor není obsáhlý a čítá pouze čtyřicet studentů, myslím, že výsledek výzkumu je objektivní. Zaujala mě skutečnost, že mnou stanovené hypotézy byly ve většině případů potvrzeny. Bylo tak prokázáno, že opravdu existuje rozdíl mezi studenty odlišných oborů. Příkladem takového rozdílu je, že studenti humanitního oboru často dosahovali v oblasti celkové sociální kompetence (Total SSI) výsledku nad 300 bodů, to se u technických studentů stalo pouze v jednom případě z dvaceti. Další rozdíl byl v celkovém součtu sociální inteligence (TS), ve kterém studenti technického zaměření opět nedosahovali tak vysokých hodnot jako studenti humanitního, stejně tak tomu bylo u celkového součtu emocionální inteligence (TE).

Cíle potvrdit rozdíl v sociální kompetenci u studentů technického a humanitního zaměření bylo dosaženo. Výsledky potvrzují, že zaměření studia může mít vliv na sociální kompetenci, především na emocionální (neverbální) oblast. Potvrdily to výsledky šetření čtyřiceti testovaných studentů.

16. Závěr

Těžištěm bakalářské práce byla sociální kompetence v procesu vzdělávání dospělých. Práce je zaměřena na rozdíl v sociální kompetenci u studentů s jiným odborným zaměřením. Sociální kompetence v posledních letech nabývá na významu, stále více se o sociální kompetenci mluví v odvětvích psychologie, managementu a pedagogiky. Každý jedinec by měl dosahovat co možná nejvyšší možné sociální kompetence, aby se mohl kvalitně uplatnit jak na poli pracovním, tak i osobním a sociálním. Na klíčové kompetence se klade stále větší důraz v zaměstnání a vzdělávání. Přesto, že je sociální kompetence velmi současným tématem, při vypracovávání teoretické části, jsem nenašla jasně vymezenou definici, na které by se všichni odborníci shodli. Obecně se tato kompetence popisuje jako soubor dovedností, schopností a předpokladů či dispozic pro komunikaci a sociální interakci.

Smékal (1995) tvrdí, že sociální kompetence se dá v průběhu života naučit, jiní autoři naopak tvrdí, že jde o vrozenou dispozici. Sociální kompetence patří do klíčových kompetencí, které definovali Belz a Siegrist (2001). Klíčové kompetence jsou souhrn schopností, dovedností, vědomostí a postojů, které jsou nedílnou součástí pro osobní rozvoj a uplatnění jedince ve společnosti. Pro sociální kompetenci nebyl zatím nalezen jednotný nástroj pro měření. Metoda měření závisí na věku a prostředí, kde měření probíhá.

Data pro výzkumné šetření byla získána metodou SSI- Social skills inventory (Riggio, 1989) na čtyřiceti studentech technického a humanitního zaměření. Tato metoda má „dotazníkovou formou“, ve které jsou sebehodnotící výroky, respondent má odpovědět na kolik se výrokiem ztotožňuje, zda pro něj zcela platí nebo neplatí vůbec. Výroky byly rozděleny do šesti škál: emoční expresivity, emoční senzitivity, emoční kontroly a sociální expresivity, sociální senzitivity, sociální kontroly. Studenti obou oborů byli testováni a následně porovnáváni ve všech škálách. Plně sociálně kompetentní jedinec by měl dosahovat vyšších hodnot ve všech škálách. Díky této metodě se podařilo změřit sociální kompetence u studentů technického a humanitního oboru a následně zjistit, že se v některých škálách jejich výsledky velmi liší. Tím se částečně potvrdil cíl práce a hypotézy stanovené na začátku výzkumu. Jak jsem předpokládala, došla jsem k závěru, že v oblasti neverbálních dovedností studenti technických oborů nedosahovali takových výsledků jako studenti oborů humanitních.

Ve výzkumu studenti dosáhli nejvyššího rozdílu ve škále emoční expresivity, vypovídá to o uzavřenosti v projevu citů a nálad u studentů s technickým zaměřením,

proto studenti technického zaměření dosahovali i vyšších výsledků v oblasti emocionální kontroly, která ukazuje na skrývání pocitů. Z výsledků studentů obou odborností vyplynulo, že studenti technických oborů dosáhli podprůměrných výsledků ve všech škálách kromě již zmíněné emocionální kontroly.

Výzkumu se zúčastnilo pouze čtyřicet studentů, proto závěry práce nemusí být zcela relevantní, a nedají se paušalizovat, ale lze předpokládat, že doložené výsledky jasně prokazují odlišnost sociální kompetence u studentů s humanitním a technickým zaměřením. Touto prací a výzkumem jsem chtěla prokázat, objasnit a popsat rozdíly, které studenti s různým odborným zaměřením v oblasti sociální kompetence mají.

Sociální kompetence jedinců je stále skloňovanějším pojmem, proto se nechá očekávat, že sociální kompetence bude jedním z hlavních nároků a předpokladů pro získání kvalitního uplatnění v zaměstnání či v životě.

Seznam použité literatury

- BELZ, H. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 375 s. ISBN 80-717-8479-6.
- BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 301 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.
- ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996. 302 s. ISBN 80-85866-153.
- DEVITO, J. A., *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, 420 s. ISBN 80-716-9988-8.
- GILLERNOVÁ, I., KREJČOVÁ L., *Sociální dovednosti ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 247 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.
- GOLEMAN, D., *Emoční inteligence*. Vyd. 2., (V nakl. Metafora 1.). Překlad Markéta Bílková. V Praze: Metafora, 2011, 315, [10] s. ISBN 978-80-7359-334-6.
- HARTL, P., *Stručný psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-717-8803-1.
- HARTL, P., HARTLOVÁ H., *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, Praha: Portál, 1998. 166 s. ISBN 80-7178-415-X.
- HELUS, Z., *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 317 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0.
- KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ E., *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 162 s. Sestra. ISBN 978-802-4732-701.
- KOHOUTEK, R., *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno: CERM, 2001, 275 s. ISBN 80-720-4200-9.
- KOMÁRKOVÁ, R. SLAMĚNÍK, I. VÝROST, J., *Aplikovaná sociální psychologie III*. Praha: Grada 2001, ISBN 80- 247-0180-4.
- KREJČOVÁ, L., *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 226 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-743.
- KŘIVOHLAVÝ, J., *Konflikty mezi lidmi*. Vyd. 2., přepracované, v Portálu 1. Praha: Portal, 2002, 189 p. ISBN 80-717-8642-X.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D., *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

- MIKULÁŠTÍK, M., *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 325 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.
- MUSIL, J. V., *Sociometrie v psychologické kognici: nástroj sociální kompetence učitele. 1.* vyd. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2003, 363 s. ISBN 80-238-8935-4.
- NAKONEČNÝ, M., *Lidské emoce.* Vyd. 1., 2000, 335 p. ISBN 80-200-0763-6.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti. 1.* vyd. Praha: Academia, 1995, 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
- PLAMÍNEK, J., *Řešení konfliktů a umění rozhodovat. Vyd. 1.* Praha: Argo, 1994, 198 p. ISBN 80-857-9414-4.
- PLETZER, M., *Emoční inteligence: jak ji rozvíjet a využívat. 1.* vyd. Praha: Grada, 2009, 176 s. ISBN 978-80-247-3057-8.
- SMÉKAL, V., *Sociální kompetence (sociálně psychologická způsobilost a její rozvíjení).* Brno. Psychologický ústav Filosofické fakulty FF MU v Brně, 1995
- RIGGIO, R.E., 1986. *Assessment of basic social skills. In Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 3, 649 – 660
- RIGGIO, R.E., 1989. *Social Skills Inventory, Manual.* U.S.A: Consulting Psychologists Press, 1989
- SHAPIRO, L. E. *Emoční inteligence. 1.* vyd. Praha: Portál, 1998, 267 s. ISBN 80-717-8238-6.
- URBAN, L., *Sociologie trochu jinak. Vyd. 1.* Praha: Grada, 2008, 208 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4724-935.
- VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie. 1.* vyd. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-717-8308-0.
- VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání. Vyd. 1.* Praha: Grada, 2008, 159 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-708.
- VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace. Vyd. 1.* Praha: Portál, 2005, 319 s. ISBN 80-717-8998-4.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. *Aplikovaná sociální psychologie. Vyd. 1.* Praha: Portál, 1998-2001, 3 v. ISBN 80-717-8269-6.
- WILDING, CH. *Emoční inteligence: vliv emoci na osobní a profesní úspěch. Vyd. 1.* Praha: Grada Publishing, 2010, 238 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-802-4727-547.

Seznam tabulek

1. Rozložení vysokých a nízkých hodnot pro ženy a muže v SSI
2. Průměrné hodnoty všech škál sociální kompetence získané dotazníkem SSI
3. Profil studentky technického oboru s nejvyšším skóre sociální kompetence SSI
4. Profil studentky humanitního oboru s nejvyšším skóre sociální kompetence SSI
5. Průměrné hodnoty celkové sociální inteligence (TS) u studentů technického a humanitního zaměření
6. Průměrné hodnoty celkové sociální inteligence (TE) u studentů technického a humanitního zaměření

Seznam grafů

1. Rozložení četností hodnot celkové sociální kompetence (Total SSI) u studentů humanitního zaměření (N=40)
2. Rozložení četností hodnot celkové sociální kompetence (Total SSI) u studentů humanitního zaměření (N=40)
3. Porovnání četností hodnot Emocionální senzitivity (ES) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)
4. Porovnání četností hodnot Emocionální senzitivity (ES) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)
5. Rozložení četností hodnot emocionální kontroly (EC) studentů technického a humanitního zaměření (N=40)
6. Porovnání četností hodnot verbální složky sociální kompetence studentů technického a humanitního zaměření (N=40)
7. Porovnání četností hodnot emocionální složky (TE) sociální kompetence studentů technického a humanitního zaměření (N=40)

Seznam příloh

1. Testovací sešit Social skills inventory
2. Záznamový list Social skills inventory

3. Vyplněný záznamový list Social skills inventory

Příloha č. 1

SSI TESTOVACÍ SEŠIT-Ronald E. Riggio

Instrukce:

Na následujících stránkách je 90 výroků, které naznačují stanovisko nebo chování, které může nebo nemusí být pro Vás charakteristické, nebo které Vás popisuje.

Čtěte pozorně každý výrok. Potom na škále, která je uvedena níže, se rozhodněte, která odpověď nejpřesněji vyjadřuje Váš souhlas s výrokem a zakroužkujte příslušné číslo na Vašem záznamovém listě.

Poznámka: Na záznamovém listě pracujte zleva doprava.

Příklad:

Před neznámými lidmi jsem obvykle ostražitý.

Vůbec pro mě Úplně pro	Málo pro mě	Platí	Velmi pro mě	
neplatí	platí	pro mě	platí	platí
1	2	3	4	5

Pamatujte, že nejsou žádné správné nebo nesprávné odpovědi.

Označte jen jednu odpověď na každý výrok.

Všechny Vaše odpovědi zaznamenejte na samostatný záznamový list.

Snažte se odpovídat na každý výrok.

1. Druzí lidé těžko poznají, když jsem smutný nebo depresivní.
2. Když lidé vypráví, věnuji stejnou pozornost jak pozorování jejich chování, tak i naslouchání tomu, co říkají.

3. Lidé mohou vždy poznat, když mi nejsou sympatičtí, i když se snažím skrýt svoje pocity.
4. Rád uspořádávám párty (večírky).
5. Když mně někdo kritizuje nebo kárá, je mi to zřídka kdy nepříjemné.
6. Vycházím (rozumím si) se všemi typy lidí – mladými a starými, bohatými a chudými.
7. Mluvím rychleji než většina lidí.
8. Málo lidí je tak citlivých a chápajících jako já.
9. Když vyprávím žertovné nebo humorné příhody je pro mě často těžké udržet „vážnou tvář“.
10. Myslím si, že lidem dost dlouho trvá, než mě dobře poznají.
11. Druzí lidé jsou největším zdrojem mé radosti a bolesti.
12. Když jsem ve skupině svých přátel, jsem často mluvčím skupiny.
13. Když jsem sklíčený, mám sklon přenášet svoji depresi i na jiné lidi v mé blízkosti.
14. Když se na večírku o mě někdo zajímá, okamžitě to poznám.
15. Lidé mohou vždy podle výrazu mé tváře poznat, kdy jsem v rozpacích.
16. Mám rád společnost druhých lidí.
17. Mnohem raději se aktivně zúčastním politické diskuse, než pozoruji a analyzuji, co říkají účastníci.
18. Zjišťuji, že je pro mě někdy těžké dívat se na jiné, když vyprávím o něčem osobním.
19. Často o mně hovoří, že mám „výřečné oči“, resp. pohled.
20. Zajímám se o to, co člověka motivuje k činnosti.
21. Nedokážu velmi kontrolovat svoje emoce.
22. Dávám přednost činnosti, která vyžaduje spolupráci s velkým množstvím lidí.
23. Z velké míry mě ovlivňuje nálada jiných lidí kolem mě.
24. Nejsem dobrý v přípravě projevů.
25. Obyčejně se cítím nepříjemně, když se mám dotknout jiných lidí kolem mne.
26. Dokážu lehce poznat charakter člověka, když ho pozoruji při interakci s druhými lidmi.
27. Dokážu zakrýt své skutečné pocity před kýmkoliv.

28. Na společenských událostech vždy lehce navazuji kontakt s lidmi, resp. se snažím prohodit pár slov s většinou přítomných lidí.
29. Zjišťuji, že v jistých situacích si dělám starosti, zda konám nebo hovořím to, co je správné.
30. Je pro mě velmi těžké, když mám hovořit před velkou skupinou lidí.
31. Často se hlasitě směji.
32. I když se lidé snaží svoje pocity zakrýt, zdá se mi, že vždy poznám, co skutečně cítí.
33. Vážný dokážu zůstat dokonce i tehdy, když se mě přátelé pokoušejí rozveselit a rozesmát.
34. Jsem obvykle ten, kdo se první představí neznámé osobě.
35. Někdy si myslím, že to co mi lidé řekli, беру příliš osobně.
36. Když jsem ve skupině lidí, je pro mně těžké vymyslet o čem mluvit.
37. Někdy mi způsobuje problémy dosáhnout, aby si moji přátelé a rodina uvědomili, jak jsem na ně nahněvaný, jak mě rozčilují.
38. Při prvním setkání s člověkem dokážu přesně říct, jaký je jeho charakter.
39. Je pro mě velmi těžké kontrolovat svoje emoce (ovládat se).
40. Jsem obvykle ten, kdo začíná rozhovor.
41. Co si druzí lidé myslí o tom, co dělám má pro mě malý význam, není to pro mě vůbec důležité.
42. Obvykle vedu velmi dobře skupinové diskuse.
43. Můj výraz tváře je obvykle neutrální.
44. Být s jinými lidmi je pro mě jedním z největších potěšení.
45. I když jsem ve vnitru rozčilený, dokážu navenek působit klidně.
46. Při vyprávění příběhu, používám obvykle množství gest, kterými si pomáhám při vyjádření pointy.
47. Často si dělám starosti z toho, že si lidé nesprávně vyloží to, co jsem jim povídal.
48. Často se cítím nepříjemně mezi lidmi, jejichž sociální zařazení je jiné než moje.
49. Zřídka kdy dám najevo svůj hněv.
50. Okamžitě poznám, že člověk, se kterým jsem se střetl, se přetvařují.
51. Obvykle přizpůsobuji svoje názory a chování skupině, ve které se právě nacházím.

52. Když vznikne diskuse, zjišťuji, že se ve velké míře na ní podílím.
53. V době dospívání mí rodiče vždy kladli důraz na důležitost dobrých způsobů.
54. Na společenských událostech mám obvykle těžkosti s navazováním kontaktů s přítomnými.
55. Když si povídám s přáteli, často se jich dotýkám.
56. Nemám rád, když se mi jiní lidé svěřují se svými problémy.
57. I když jsem nervózní, dokážu to velmi dobře skrýt před ostatními.
58. Když jsem na párty, rád si povídám s mnoha různými lidmi.
59. Dokáže mě velmi ovlivnit, když se někdo na mě usmívá nebo mračí.
60. Necítil bych se ve „vlastní kůži“ na společenské události, které se zúčastňuje mnoho významných osobností.
61. Nudnou společnost dokážu oživit.
62. Někdy se rozpláču při smutném filmu.
63. I když se ve skutečnosti velmi netěším, ve společnosti dokážu předstírat, že mám dobrou náladu.
64. Považuji se za samotáře.
65. Jsem velmi citlivý na kritiku.
66. Příležitostně pozoruji, že lidé z jiného sociálního prostředí se v mé přítomnosti necítí dobře.
67. Jsem nerad středem pozornosti.
68. Lehce dokážu poskytnout útěchu objetím nebo dotykem někomu, kdo má těžkosti.
69. Zřídka dokážu zakrýt silné emoce.
70. Rád chodím do velké společnosti a potkávám nové lidi.
71. Je pro mě velmi důležité, že mě mají druzí lidé rádi.
72. Když začínám rozhovor s neznámým člověkem, někdy se mi stává, že povím něco nevhodného.
73. Svoje pocity a emoce dávám zřídka najevo.

74. Pozorováním jiných lidí dokážu strávit celé hodiny.
75. Lehce dokážu předstírat, že se mám zlost dokonce i tehdy, když se skutečně cítím šťastný.
76. Je nepravděpodobné, že bych promluvil na neznámého člověka, pokud on první nepromluví na mně.
77. Když mám pocit, že mě někdo pozoruje, začínám být nervózní.
78. Často mě zvolí za vůdce skupiny.
79. Přátelé mi někdy říkají, že mnoho mluvím.
80. Lidé o mně často říkají, že jsem citlivý a chápající člověk.
81. Lidé mohou vždy „číst“ moje pocity, dokonce i když se je snažím zakrýt.
82. Často jsem duší společnosti.
83. Obyčejně mi záleží na tom, jaký dojem dělám na druhé
84. Často se ocitnu v trapných situacích
85. Nikdy nekřičím nebo nevrískám, když jsem nahněvaný.
86. Když jsou moji přátelé rozzlobení nebo rozčilení, vyhledají mně, abych jim pomohl uklidnit se.
87. Lehce dokážu vypadat chvíli šťastný a vzápětí zase smutný.
88. Dokážu hovořit celé hodiny na jakémkoliv téma.
89. Často mi záleží na tom, co si jiní lidé o mně myslí.
90. Dokážu se přizpůsobit téměř každé společenské situaci.

Příloha č. 2

SSI

Z Á Z N A M O V Ý L I S T

Donald R. Riggio

Jméno a příjmení:.....

Muž

Žena

Věk:.....

Název školy:.....

Známka na posledním vysvědčení z českého jazyka.:

Známka na posledním vysvědčení z matematiky:

Počet sourozenců a/ mladších, než ty a jejich věk.....

b/ starších, než ty a jejich věk

c/ žádní

Tvoje rodina je a/ kompletní (matka, otec, sourozenci)

b/ rodiče rozveden

Datum administrace:.....

Příloha č.3

	EE	ES	EC	SE	SS	SC	Total SSI
HS	39	42	45	37	48	49	260
H							
M							
L							

Instrukce: Předtím, než začnete pracovat přečtete si všechny pokyny v testovacím sešitě. Čtete pozorně každý výrok v testovacím sešitě a zakroužkujete na tomto záznamovém listě číslo mezi 1 a 5, které nejlíp vyjadřuje jak je výrok charakteristický pro Vás nebo popisující Vás.

- 1 znamená **Vůbec pro mě neplatí**
- 2 znamená **Málo pro mě platí**
- 3 znamená **Platí pro mě**
- 4 znamená **Velmi pro mě platí**
- 5 znamená **Úplně pro mě platí**

Všimněte si, že na rozdíl od testovacího sešitu, položky následují zleva doprava.

1. 1 2 3 4 5 2. 1 2 3 4 5 3. 1 2 3 4 5 4. 1 2 3 4 6 atd.

Presvědčte se, zda číslo položky v testovacím sešitě odpovídá tomu jistému číslu položky na záznamovém listu.

PRACUJTE TÍMTO SMĚREM

	Vůbec pro mě neplatí	Málo pro mě platí	Platí pro mě	Velmi pro mě platí	Úplně pro mě platí	Vůbec pro mě neplatí	Málo pro mě platí	Platí pro mě	Velmi pro mě platí	Úplně pro mě platí	Vůbec pro mě neplatí	Málo pro mě platí	Platí pro mě	Velmi pro mě platí	Úplně pro mě platí	Vůbec pro mě neplatí	Málo pro mě platí	Platí pro mě	Velmi pro mě platí	Úplně pro mě platí	Vůbec pro mě neplatí	Málo pro mě platí	Platí pro mě	Velmi pro mě platí	Úplně pro mě platí				
1.	1	2	3	4	5	2.	1	2	3	4	5	3.	1	2	3	4	5	4.	1	2	3	4	5	5.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5	8.	1	2	3	4	5	9.	1	2	3	4	5	10.	1	2	3	4	5	11.	1	2	3	4	5
13.	1	2	3	4	5	14.	1	2	3	4	5	15.	1	2	3	4	5	16.	1	2	3	4	5	17.	1	2	3	4	5
19.	1	2	3	4	5	20.	1	2	3	4	5	21.	1	2	3	4	5	22.	1	2	3	4	5	23.	1	2	3	4	5
25.	1	2	3	4	5	26.	1	2	3	4	5	27.	1	2	3	4	5	28.	1	2	3	4	5	29.	1	2	3	4	5
31.	1	2	3	4	5	32.	1	2	3	4	5	33.	1	2	3	4	5	34.	1	2	3	4	5	35.	1	2	3	4	5
37.	1	2	3	4	5	38.	1	2	3	4	5	39.	1	2	3	4	5	40.	1	2	3	4	5	41.	1	2	3	4	5
43.	1	2	3	4	5	44.	1	2	3	4	5	45.	1	2	3	4	5	46.	1	2	3	4	5	47.	1	2	3	4	5
49.	1	2	3	4	5	50.	1	2	3	4	5	51.	1	2	3	4	5	52.	1	2	3	4	5	53.	1	2	3	4	5
55.	1	2	3	4	5	56.	1	2	3	4	5	57.	1	2	3	4	5	58.	1	2	3	4	5	59.	1	2	3	4	5
61.	1	2	3	4	5	62.	1	2	3	4	5	63.	1	2	3	4	5	64.	1	2	3	4	5	65.	1	2	3	4	5
67.	1	2	3	4	5	68.	1	2	3	4	5	69.	1	2	3	4	5	70.	1	2	3	4	5	71.	1	2	3	4	5
73.	1	2	3	4	5	74.	1	2	3	4	5	75.	1	2	3	4	5	76.	1	2	3	4	5	77.	1	2	3	4	5
79.	1	2	3	4	5	80.	1	2	3	4	5	81.	1	2	3	4	5	82.	1	2	3	4	5	83.	1	2	3	4	5
85.	1	2	3	4	5	86.	1	2	3	4	5	87.	1	2	3	4	5	88.	1	2	3	4	5	89.	1	2	3	4	5
90.	1	2	3	4	5																								